

Буковинський Вісник

державної служби та
місцевого самоврядування

Офіційна хроніка

Державне управління

Місьцеве самоврядування

Наукова думка

Перепідготовка та
підвищення кваліфікації

Статистика, факти, події

Засновник

Чернівецький регіональний центр
перепідготовки та підвищення кваліфікації
працівників органів державної влади,
органів місцевого самоврядування,
державних підприємств,
установ та організацій

Свідцтво про реєстрацію
ЧЦ № 302 від 25.10.2005

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

голова: ЯРМИСТИЙ М. В., директор Чернівецького
регіонального центру підвищення
кваліфікації, кандидат наук з державного управління;
заступник голови: ГАКМАН С.М., заступник директо-
ра Чернівецького регіонального центру підвищення
кваліфікації, кандидат історичних наук;
відповідальний секретар: ХАЛАНКА Л.В.,
завідувач редакції Чернівецького регіонального
центру підвищення кваліфікації
члени редакційної колегії:
БАБ'ЮК І.О., координатор партнерства «Український На
родний Дім у Чернівцях»;
БОСТАН С.І., директор департаменту соціально-
економічного розвитку та стратегічного планування
Чернівецької міської ради, кандидат політичних наук;
ГУЦУЛЯК І.Г. доцент кафедри історії та культури української
мови Чернівецького національного університету ім.
Ю.Федьковича, кандидат філологічних наук;
ЖИТАРЮК Н.Г., заступник начальника Міжрегіонального
управління НАДС у Чернівецькій, Івано-Франківській та
Тернопільській областях;
КРУГЛАШОВ А. М., завідувач кафедри політології та держав
ного управління Чернівецького національного
університету ім. Ю. Федьковича, доктор політичних наук;
МАЛЬКО Н.Б., виконавчий директор Асоціації органів
місцевого самоврядування Чернівецької області

«Агенція

розвитку громад Буковини»;
НЕЧАЄВА-ЮРІЙЧУК Н.В., докторант кафедри політології

та

державного управління Чернівецького національного
університету ім.Ю.Федьковича, кандидат історичних
наук;

ПАВЛЮК М.В., заступник голови Чернівецької обласної
ради, кандидат політичних наук;
РОТАР Н.Ю., професор кафедри політології та державного
управління Чернівецького національного університету
ім. Ю.Федьковича, доктор політичних наук;
СМОЛДИРСЬКА Т.П., асистент кафедри журналістики
філологічного факультету Чернівецького національного
університету ім. Ю.Федьковича;
ФІСАНОВ В.П., завідувач кафедри міжнародної
інформації Чернівецького національного університету
ім. Ю. Федьковича, доктор історичних наук, професор;

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

58001, Чернівці,
вул.Поповича, 2, 4 поверх, к.17
Тел/факс: (0372) 552903
E-mail: bukvisnyk.cv@gmail.com

Редакція зберігає за собою право скорочува
ти й редагувати подані текстові оригінали. Жур
нал може друкувати матеріали, не поділяючи
думки автора. Статті не рецензуються та не повер
таються. За точність наведених даних відповідають
автори. Передрук матеріалів – тільки з дозволу
редакції.
Періодичність виходу журналу – 4 номери на рік

У номері:

Державне управління та державна служ-

Наталія Алюшина: Реформи оплати праці на державній службі.....	3
Микола Ярмистий: Особливості навчання державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування у 2023 році та напрямки роботи на 2024 рік.....	5
Анатолій Круглашов: Сумні роковини та уроки російсько-української війни.....	7
НАДС надав роз'яснення щодо умов оплати праці державних службовців державних органів, які провели класифікацію посад державної служби.	12
Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Дмитро Лубінець перебував з робочим візитом у Чернівцях.....	14
Департамент соціального захисту населення Чернівецької ОВА: Соціальна підтримка учасників АТО/ООС, захисників і захисниць та членів їх сімей у 2023 році.....	15

Міське самоврядування

Уряд України затвердив дорожню карту децентралізації.....	16
Децентралізація: рішення, події, обговорення.....	17
Василь Тодеренчук: Люди цікавляться життям громади і готові Давати пропозиції.....	19
Територіальні громади Чернівецької області: дайджест.....	20

Європейська інтеграція

Зиновій Бройде: Від можливостей європейської та євроатлантичної інтеграції України до їх втілення на Буковині і у Чернівцях.....	25
--	----

Наукова думка

Тарас Кметь: Особливості захисту населення у випадку радіаційного ураження. Нормативно-правова база у сфері радіаційної безпеки.....	37
Ефективна комунікація в публічному управлінні: коментарі фахівців...	40

Громадянське суспільство

Ілля Хоть: 3 нагоди Міжнародного дня пам'яті жертв Голокосту.....	46
До Дня пам'яті Героїв Крут.....	47
Ірина Гуцуляк: День рідної мови – день, що нагадує кожному про право розмовляти рідною мовою у своїй країні.....	49
Галина Бойко: Наше завдання – показувати людям справжню історію... 30 проектів мікрогрантів для підтримки громад та вимушено переміщених осіб реалізують у Чернівецькій області.....	57

НАТАЛІЯ АЛЮШИНА

Голови Національного агентства
України з питань державної служби

РЕФОРМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ

(Блог Голови Національного агентства України з питань державної служби (НАДС) Наталії Алюшиної на сайті obozrevatel.com)

Мені складно сказати, чи існують у світі щасливі реформи та реформатори. Але знаю напевно, що урядова реформа системи оплати праці державної служби на основі класифікації посад – складна, суперечлива і часом – болісна. Вона має чимало противників. І в політикумі, і самій службі, і в експертних колах... І, до речі, в суспільстві, яке за радянськими лекалами «класифікує» публічних службовців на «чиновників» і «хабарників».

Мотивинеприйняттярізні. В управлінській ланці публічного сектору дехто побоюється втратити можливості для неконтрольованих нарахувань. Втім, серед 159 тисяч державних службовців «щасливців» із стимулюючими виплатами у 200 і більше відсотків – не більше п'яти відсотків. Інші 95% отримують за свою складну, відповідальну і ненормовану у часі роботу скромну винагороду. Хоча реформа і їх насторожує через застереження втратити ще більше.

Найбільший спротив генерують політики. Там воліють уникати електорально чутливих питань. Безумовно, саме таким є реформа оплати праці державних службовців. У суспільстві традиційно не люблять «чиновників». Тож легше зміни відкласти,

аніж почати переконувати людей у непопулярних рішеннях. Пояснюючи, що гідний рівень оплати праці на публічній службі – чинник стійкості і спроможності держави у війні з могутнім, безжальним ворогом.

Торік стейкхолдери реформи мали сотні годин дискусій і перемовин, аби досягти спільного бачення у її реалізації. Нас підштовхують партнери з ЄС, для яких питання запровадження нової моделі оплати праці – стратегічний маркер реформування державного управління України.

Зрештою, було досягнуто політичного рішення. У базовий законопроект № 8222 закладено концептуальну рамку: посилення ролі посадового окладу, скасування необґрунтованих виплат, запровадження системи грейдів, осмислене планування видатків на оплату праці, з огляду на наближення рівня окладів державних службовців до ринкового. 28 липня Верховна Рада прийняла за основу в першому читанні цей акт, що мав би стати по суті – фундаментом реформи. Але станом на зараз другого читання, а отже, прийняття в цілому поки не відбулося.

У Мінфіні, аби не втрачати рік реформи, прописали її в Законі «Про Державний бюджет України на 2024 рік». Тепер усі урядові рішення, якими запроваджено нову систему оплати праці, ґрунтуються з урахуванням положень саме цього Закону.

Задіяні у реформі органи державної влади виконали завдання, покладені Кабміном. НАДС, до прикладу, класифікувало усі посади державної служби. Профільним департаментом НАДС здійснено коловальну за обсягом роботу: змодеровано і реалізовано процес класифікації практично в усіх органах державної влади центрального, регіонального і районного рівнів.

Далі Урядом було схвалено нову схему посадових окладів на основі класифікації посад та оновлений перелік типових посад державної служби. Схему сформовано з урахуванням сімей і рівнів посад, юрисдикції та типів державних органів у 2024 році.

Настільки масштабне завдання в Україні здійснили вперше. Тож, природньо, ми зіштовхнулися із ускладненнями й непорозуміннями. Багато питань допрацьовували, як то кажуть, з коліс. Деякі доведся вирішувати по ходу. Щодня особисто спілкуюся з державними службовцями з усієї країни. Відповім на найбільш резонансні запитання.

Чи є поточні зміни у системі оплати праці власне реформою системи оплати праці?

З погляду стратегії досягнуті результати – незавершений шлях у напрямі до повноцінної реформи. Це – крок до окреслених трансформацій. Зауважу, що запроваджені зміни зберігатимуть чинність лише упродовж 2024-го. Натомість завершимо реформу після набрання чинності базовим законопроектом №8222. Так сформуємо повний юридичний каркас системи.

Зазначу, що ми розраховуємо на підтримку народних депутатів щодо розгляду та прийняття у I кварталі цього року законопроекту №8222, аби на його основі планувати бюджетний процес на 2025-й.

Чи забезпечать зміни у системі, запроваджені на 2024 рік, гідний рівень оплати праці на державній службі?

Відзначу, що досягнуті зміни враховують суспільний запит на справедливість та прозорість. Ідеться про неприпустимість призначення необґрунтованих доплат окремим службовцям.

Втім, ці трансформації не повною мірою відповідають потребам публічної служби України, зокрема очікуванням службовців на гідну оплату праці. Чимало принципових новел стануть чинними тільки після прийняття базового ЗП №8222. Зокрема, ідеться про наближення рівня окладів на державній службі до рівня приватного сектору.

Наразі передбачений Мінфіном рівень окладів не дозволяє розраховувати на відчутне підвищення рівня оплати праці. Наразі, в Уряді керуються наявним бюджетом і чинним станом правового регулювання. Колеги-урядовці в умовах війни і обвалу економіки встановили рівень окладів, який здатні забезпечити.

P.S.: Останнім часом згадую розмову з словацьким реформатором Іваном Міклошем. В Youtube проекті НАДС Policy Talk Іван назвав три чинники успішної реформи: Vision, Will, Courage (Бачення, Воля, Мужність). «Важливо, щоби найвищі політики та реформатори мали лідерство, боролися за проведення реформ й комунікували з громадянами. Вони мають бути на зв'язку з громадянами щодня й пояснювати, що саме і для чого вони роблять, боротись проти демагогів, які не хочуть реформ», - наголосив він.

Маємо усі разом сконцентрувати Бачення, Волю та Мужність і завершити принципovu для України реформу оплати праці на державній службі. Повернення до старої системи просто неможливе.

Джерело: <https://www.obozrevatel.com/ukr/novosti-obschestvo/vision-will-courage-reformi-oplati-pratsi-na-derzhavnij-sluzhbi.htm?fbclid=IwAR3RAyRh9u2cJkwHnRzJ0-8qxzdeRp2J6cJpPbe11WFt9Yn1MIKBO1EXYmU>

МИКОЛА ЯРМИСТИЙ,
директор Чернівецького
регіонального центру підвищення
кваліфікації, кандидат наук
з державного управління

ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РІВНЯ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ: ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ У 2023 РОЦІ ТА НАПРЯМКИ РОБОТИ НА 2024 РІК

Основними завданнями Чернівецького регіонального центру підвищення кваліфікації є надання освітніх послуг з професійного навчання державним службовцям, посадовим особам місцевого самоврядування та депутатам місцевих рад, методична, наукова, моніторингова та інформаційно-комунікативна діяльність.

У 2023 році в закладі за різними видами програм пройшли навчання 4260 державних службовців місцевих державних адміністрацій, територіальних управлінь центральних органів влади, посадових осіб органів місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад. Навчання проводилося в режимі онлайн та асинхронному режимі. Асинхронний режим передбачав самостійне опрацювання матеріалу з подальшим контролем у вигляді підсумкового тестування і отриманням сертифіката. На освітній платформі Чернівецького РЦПК наразі розроблено та реалізовано 11 програм для асинхронного навчання.

Належний рівень підвищення кваліфікації публічних службовців забезпечує викладацький склад Центру. До роботи залучаються представники обласної державної адміністрації, обласної ради, науковці з вищих навчальних закладів – Чернівецького національного університету ім.Юрія Федь-

ковича, зокрема кафедри політології та державного управління, Києво-Могилянської академії, Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, представники громадських організацій області.

Впродовж минулого року Центр здійснював активну науково-дослідну роботу з питань, пов'язаних з діяльністю державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування, а також з їх професійною підготовкою. У період з 02 лютого по 12 грудня 2023 року проведено моніторинг щодо рівня задоволення навчальним процесом та організацією підвищення кваліфікації (взяло участь 907 респондентів), здійснено опитування 334 респондентів з метою вивчення рівня розповсюдження проявів корупції в органах влади та рівня сприйняття проблеми цією категорією посадовців. Підготовлено та видано 9-й випуск збірника наукових праць «Влада та управління».

У 2023 році Чернівецьким РЦПК організовано низку комунікативних заходів:

- круглі столи «Взаємодія органів влади та інститутів громадянського суспільства», «Місьцеве самоврядування України в умовах повномасштабного вторгнення Російської Федерації», «Взаємовідносини Україна – НАТО: перспективи вступу до Альянсу», «Волонтерство у змісті соціальної функції

органів влади і громадськості», «Державна служба України: стійкість та розвиток», експертний круглий стіл «Взаємодія органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства для ефективного розвитку громади в умовах воєнного часу: виклики, рішення, перспективи»;

-науково-практичний семінар за міжнародною участю «Європейська інтеграція України – від статусу кандидата до повноцінного членства»;

-X Міжнародна наукова конференція «Муниципальні читання імені Антона Кохановського»;

-Міжрегіональний семінар за міжнародною участю «Інноваційність у підвищенні кваліфікації посадовців: реалії воєнного часу, алгоритми та перспективи».

Впродовж 2023 р. Центр брав активну участь у міжнародній співпраці, зокрема у транскордонному співробітництві. Налагоджено співпрацю та підписано відповідну угоду з Ясським університетом «Петре Андрей». Налагоджено співпрацю та підписано угоду з Національною Агенцією Гірської Зони Румунії (м. Ватра Дорней), разом з новим партнером протягом квітня - червня 2023 року реалізовано освітній проект «Вивчення кращих практик та

обмін досвідом – ключ до економічного розвитку місцевих територіальних громад в умовах воєнного (післявоєнного) часу», в рамках якого проведено навчання для 33 посадових осіб органів місцевого самоврядування щодо управління місцевим економічним розвитком, а також організовано поїздку учасників в Румунію для обміну досвідом та ознайомлення з кращими практиками економічного розвитку місцевих громад Сучавського повіту та частково повіту Бістріца-Несеуд.

Чернівецький РЦПК продовжує здійснювати інформаційну діяльність. У 2023 році відповідно до Закону України «Про медіа» було проведено реєстрацію журналу «Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування» як суб'єкта у сфері онлайн-медіа. Серед висвітлюваних тем – діяльність публічних службовців в умовах воєнного стану, робота місцевих органів влади із внутрішньо переміщеними особами, протистояння дезінформації у медійному полі, досвід місцевих громад у реалізації гуманітарної політики, взаємодія органів влади з інститутами громадянського суспільства, міжнародна співпраця та транскордонне співробітництво тощо.

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ РЦПК РОЗПОЧАВ РЕАЛІЗАЦІЮ ТРАНСКОРДОННОГО ПРОЄКТУ

Чернівецький регіональний центр підвищення кваліфікації розпочав реалізацію транскордонного проєкту «Ефективна взаємодія органів публічного управління та інститутів громадянського суспільства як основа демократичної стійкості в контексті європейської та євроатлантичної інтеграції: транскордонний досвід Україна – Румунія – Молдова» за підтримки Фонду Ганса Зайделя в Україні.

Реалізація проєкту розрахована на 4 місяці: березень – червень 2024 р. Метою проєкту є посилення демократичної стійкості громад України, Республіки Молдова та Румунії, в контексті європейської та євроатлантичної інтеграції, через просвітництво, обмін

досвідом та створення механізмів ефективної взаємодії органів публічного управління та інститутів громадянського суспільства.

Для здійснення проєкту обрані Чернівецька область України, Сучавський повіт Румунії та місто Кишинів Республіки Молдова, з якими впродовж останніх років склалася певна традиція співпраці в різних сферах соціально-політичного та економічного життя.

Основна ідея проєкту полягає у проведенні низки навчальних семінарів, а також в обміні досвідом представників українських територіальних громад з румунськими партнерами, спрямованих на удосконалення механізмів взаємодії органів публічного управління та громадськості.

АНАТОЛІЙ КРУГЛАШОВ,
професор, завідувач кафедри
політології та державного
управління, директор НДІ євро-
пейської інтеграції та регіональних
досліджень ЧНУ ім. Ю. Федьковича

СУМНІ РОКОВИНИ ТА УРОКИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

1. Головні наслідки російсько-української війни

Ми зараз відзначаємо сумну дату – десятиріччя російсько-української війни. В нашій попередній історії такі тривалі війни траплялися лише в епоху Середньовіччя, окрім того, можемо ще згадати визвольну війну під проводом Богдана Хмельницького. А такої затяжної і, до того ж, зі зростаючою ескалацією війни ХХІ сторіччя ще не мало. Можна згадати 1914 – 1922 роки: Перша Світова війна, визвольні змагання, громадянська війна на руїнах російської імперії – тоді все переплелось в один кривавий вихор. Але й цей період був коротший. Російська війна проти України безпрецедентна і важка, вона важко піддається порівнянню з іншими. А найголовніше, що після повномасштабного вторгнення росії ми зіткнулися з тими загрозами, вирішення яких немає і нині. Тому це величезне випробування для всієї України, для кожного українця, і в результаті ми маємо дуже багато негативних наслідків. Очевидний наслідок, найгірший – це гибель наших людей: як воїнів-захисників, так і цивільного населення, серед якого жінки, діти, люди похилого віку. Це жахливий досвід, який, на жаль, у нас триває.

Другий наслідок, який не менш важливий, – це руйнація нашої економіки. 26% нашої території і населення перебува-

ють під тимчасовою окупацією. Низка наших територій перебуває в зоні фронтових дій, або є тилловими структурами, по яких росія постійно наносить нищівні удари. А ще ми опинилися віч на віч вже не просто з демографічною кризою (бо демографічна криза є зараз в багатьох державах, включаючи ту ж саму росію), а у фазі зростаючої демографічної катастрофи. Адже ми маємо не тільки скорочення тривалості життя, перевагу смертності над народжуваністю, а й смерті людей в результаті часткової окупації наших територій, втечу наших громадян чи то в якості внутрішньо переміщених осіб на більш безпечні території України, чи як біженців за її межі. Тобто, ця війна завдала жахливих ударів по найціннішому – наших громадянах, людському потенціалу України, вона дуже серйозно нівечить економіку, соціальну сферу, і говорити зараз про якийсь соціальний розвиток, забезпечення належних, гідних стандартів життя, мінімальної зарплатні, яка відповідає реальним затратам, дуже складно. В зв'язку з цим, звичайно, варто подякувати за допомогу нашим закордонним партнерам. Не завжди ця допомога приходить вчасно і в повному обсязі, однак на певні військові, економічні і соціальні потреби ми маємо критично важливу для нас підтримку.

2. Ключові виклики і загрози для системи публічного управління в Україні

Очевидно, що російська навала поставила перед нами ті виклики і загрози, з якими наша система публічного управління ніколи не зустрічалася. Давайте будемо відвертими: ми не раз говорили і на шпальтах журналу «Буковинський вісник державної служби і місцевого самоврядування» і на різних комунікативних заходах, що система публічного управління України продовжує бути не до кінця реформованою, а відтак не зовсім ефективною. З одного боку, ми маємо чіткий вектор її розвитку, закріплений нашою Конституцією на європейську, євроатлантичну інтеграцію. Ми отримали дуже потужний сигнал у вигляді рішення про надання кандидата на вступ у ЄС і початок перемовин, але, знову ж таки, з певними умовами. І це висуває перед системою публічного управління чіткі й високі вимоги. З іншого боку, перед нею на першому плані постали масштабні безпекові вимоги та виклики, і про це треба чітко говорити. І йдеться не лише про забезпечення потреб фронту в кадрах військових всіх рівнів і всіх родів служб, і не тільки про забезпечення відповідними кадрами і ресурсами наших спецслужб – силовиків, розвідки та ін., без яких неможливі успіхи у війні, підтримання громадського порядку, боротьба зі шпигунами, диверсантами тощо. Йдеться про те, що опинившись в умовах тривалої, затяжної, виснажливої, повномасштабної війни, ми змушені повністю змінювати зміст і спрямування дій як інститутів влади на всіх рівнях, так і наших посадових осіб. А до цього великою мірою ніхто нікого не готував.

Гірше того: держава неналежно поставилася до подій 2014 року. Ми заколисували свою увагу думками, що це далеко, на Донбасі, що росія незаконно забрала Крим і колись він до нас повернеться, що з цим можна якось жити і миритися. Це була величезна політична помилка. Такою ж помилкою була ілюзія як попереднього, так і чинного Президента про те,

що з цією росією можна знайти порозуміння. На превеликий жаль, ми зможемо знайти порозуміння, лише коли ми самознищимося, капітулюємо перед Кремлем і перетворимося на сировинний, демографічний і територіальний додаток росії. В інших виглядах порозуміння бути не може. І тому управляти економікою, соціальною, духовно-культурною сферою, забезпечувати потреби фронту, тилу в умовах війни – ці завдання для системи публічного управління в Україні виявилися дуже складним.

Крім того, в Україні взаємодіють дуже протилежні тенденції. З одного боку, умови військового стану і війни вимагають концентрації ресурсів і політичної волі в державі. Але з іншого боку ми чітко бачили, що перші критичні дні і тижні повномасштабного вторгнення агресор значною мірою був зупинений не тільки нашими кадровими військовими силами, а нашими волонтерами, нашими добровольцями і, звичайно, нашими органами місцевого самоврядування, які взяли на себе значну частину тягаря, відповідальності держави за відсіч загарбникам. І в цих умовах виникає питання, як збалансувати необхідність концентрації влади з одного боку, а з іншого – потребу зберегти демократію, забезпечити демократичні норми, процедури, захист інтересів і прав людини, можливості впливу громадян на прийняття політичних та управлінських рішень.

Особливою турботою має бути наповнена увага до органів місцевого самоврядування, тому що більшість питань, які вирішують на місцях, зокрема забезпечення наших військових, нашого фронту – це, все-таки, турбота органів місцевого самоврядування. Тут теж ми можемо побачити певні перекося. З одного боку, первинним перекосом була мінімалізація компетенцій і функцій органів місцевого самоврядування, зокрема і на нашій території, внаслідок якої зараз більшість функцій виконують обласні та районні військові адміністрації, а не обласна і районні ради як представницькі органи.

Координація органів місцевого самоврядування також вимагає кращого. У нас була створена рада територіальних громад, але з різних причин вона зараз перебуває у фазі якоїсь нерухомості. Тут нам необхідно знайти взаємодію між потребами забезпечити ефективне публічне управління на всіх рівнях в умовах війни і необхідністю зберегти наш демократичний поступ і демократичний лад України як запоруку її стійкості, її важливості та значення для всього цивілізованого демократичного світу. Ще колись Леонід Кучма зі своїми помилками, але доволі точно сформулював, що Україна – не росія, тому ми не можемо уподібнюватися авторитарному чи навіть неототалітарному політичному режиму в росії навіть під гаслами «все для фронту, все для перемоги». Таким чином, безпекова ситуація в державі вимагає неординарних, збалансованих, продуманих рішень. І варто відзначити, що самі державні службовці і політики приймають рішення, часто виходячи зі свого горизонту розуміння проблем. Тут можна спостерігати дуже помітний розрив, який утворюється не тільки по лінії громадяни - місцеві громади - політичні партії - громадські організації, тобто загалом громадянське суспільство і влада. Великі розриви у комунікаціях та впливах на управлінські процеси також утворюються по лінії науковців та експертів і тих, хто приймає рішення, – причому як на місцевому, так і центральному рівнях влади. Мені здається, що цей діалог дещо деформований, він недостатньо інтенсивний, а відтак – і не належно ефективний. На це треба звернути першочергову увагу у вирішенні проблем у самій системі управління, адаптації до викликів тривалої війни і, звичайно, не зупинятися в реформуванні нашого публічного управління.

3. Завдання Чернівецької області як прикордонного регіону

Якщо вести мову про ситуацію конкретно в нашому регіоні, то тут потрібно

розуміти, що прикордонний статус нашої області вимагає від нас великої уваги. Особливо коли ми бачимо, що крім політичних провокацій різного рівня є спроби зіграти на конфесійних, міжетнічних суперечностях. Ми повинні розуміти, що Україна опинилася в дивовижній ситуації, коли росія, не досягнувши ізоляції нашої держави від Європейського Союзу і країн-сусідок військово-політичними і диверсійними засобами, продовжує робити це в іншій формі – я маю на увазі оце підбурювання фермерів і транспортників на блокаду наших кордонів в Польщі та інших сусідніх країнах. Для нас це вкрай болюче питання. Тому що така ситуація, по-перше, загрожує безпеці нашої держави, її економічній спроможності, соціальній стабільності. Українське зерно (при всіх моментах щодо спекулятивності або порушення певних угод і з нашого боку, в яких дійсно треба розбиратися) – це ключова, дуже важлива і потрібна на глобальному продовольчому ринку частина нашого експорту. І, відповідно, коли відбувається це перекриття з боку держав, які ми розглядаємо як своїх стратегічних партнерів, союзників і навіть братів, то виникає величезне питання: що відбувається і чому це відбувається?

Для Чернівецької області важливим є порозуміння з нашими молдовськими і румунськими партнерами. Румунія забезпечує виходи до портів і до транспортних магістралей Центрально-східної і Південної Європи, а далі до Західної Європи і в широкий світ. Тому ідеї про побудову транспортного хабу у нас і створення відповідної інфраструктури для взаємодії трьох країн – України, Румунії і Молдови – вони дуже важливі, потрібні й актуальні, але пора уже переводити їх у площину реалізації. І від певного замилювання доброчинністю, підтримки емоційної, ділової, практичної, гуманітарної тощо, яку ми отримали і від румунських наших сусідів, і від молдовських, треба переходити до більш усталеної, продуманої і систематизованої праці в

контексті стратегії ЄС щодо створення нових транспортних коридорів. Думаю, що наша місцева влада зробить переконливі та результативні кроки для цього. Позитивом є створення нових пунктів переходу, але за своїм форматом, пропускнуою спроможністю вони ще не відповідають потребам реалізації транзитного потенціалу нашої Чернівецької області і сусідніх з нами Сучавського та Ботошанського повітів Румунії. Тому тут ще чимало необхідно зробити разом. Але це треба робити швидко, якісно і без зволікань. Знову ж таки – включаючи в цю транскордонну співпрацю наших закордонних партнерів.

Серед цих основних викликів, які стоять перед нашим регіоном – відвертої підривної діяльності росії, спроб загострити міжконфесійні й міжетнічні суперечки тощо – мають місце і спроби розпалювати суперечки між різними регіонами України. Часом привід для цього дають і деякі владні представники. Я пошлюся, наприклад, на заяву одного з військовиків, який сказав, що кожна область повинна дати по 10 тисяч мобілізованих. Чи знайомий автор заяви з демографічним потенціалом областей України? 10 тисяч для Чернівецької, Львівської, Полтавської чи Харківської областей – це дуже різні величини. Тому тут треба трохи думати, перед тим, як говорити. Питання мобілізації дуже дратівливе, і я зараз веду мову лише про вимір регіональної безпеки, тому що ми всі повинні підтримувати, чим тільки можемо нашу державу, наші Збройні Сили і один одного. Але при цьому треба розуміти, хто скільки спроможний дати. Пріоритетом, зокрема для територіальних громад, місцевих органів самоврядування, виконавчої влади – обласних і районних військових адміністрацій, має бути підтримка фронту і нашого силового блоку водночас із вирішенням інших питань.

4. Громадянська освіта: втрачені можливості

Торкнуса і проблем управління системою

освіти. Величезна прогалина в нашій системі освіти була в тому, що у певний момент її пустили суто на комерціалізовані рейки, тобто держава «забула» про університети і вищу освіту, змусивши їх самостійно шукати засоби для розвитку та існування. Під прапорами комерціалізації та професіоналізації ми майже повністю знищили систему громадянської освіти у вищих навчальних закладах і не дали розвиватися їй повноцінно у середній школі. Сьогодні ми маємо спроби відродити це, але й ці спроби нерішучі, непослідовні і нецілеспрямовані. А звідки візьмуться у нас патріотично налаштовані, віддані служінню Україні і її майбутності люди, якщо їх не виховують як громадян? Формування особистості громадянина – це не стихійний процес, це цілеспрямована освітня, культурна, інформаційна політика держави. А наявний її освітній компонент показує, що навіть на десятому році війни ми все ще не розуміємо, або вдаємо, що не розуміємо: воїн – це громадянин, і для захисника потрібно мати не тільки бронежилет, сучасну зброю, засоби інженерного, технічного та іншого захисту, військові навички та вміння, йому треба мати в голові ту картину світу, який варто захищати і задля чого можлива жертвність. Якщо цього не робити, успіх може бути не там, де він нам життєво потрібний.

5. Міжнародна підтримка як критично важливий чинник у боротьбі з росією: негативні тенденції та інструментарій конструктивної взаємодії

Розглядаючи умови нашого успіху в боротьбі проти росії, як для нашого регіону, так і держави в цілому багато значить міжнародна підтримка України. Відверто мусимо визнати, що наших власних ресурсів протистояти росії, яка переважає нас, як мінімум, втричі за населенням (а на скільки за військовим потенціалом?) недостатньо. Нагадаю, що коли путін тільки прийшов на перший свій термін президентства, він

заявив дві речі, на які не всі звернули увагу. Особливо ті, хто мав приймати політичні рішення і в нашій країні, і за кордоном. «росія відбудеться як велика держава, або не відбудеться ніяк» – це було чітке послання світові і нам про те, що вони стають на шлях відбудови імперської державності. І другий момент: пріоритетним напрямком державної політики було названо відбудову ВПК і модернізацію та розвиток російських збройних сил. У нас до цього процеси йшли повністю в протилежному напрямку: через шпигунів і агентів впливу росії і власних недалекоглядних політиків та їх короткозорих виборців наші збройні сили, їх військовий потенціал були практично знищені. Навіть дієздатна радянська техніка була розрізана або передана росії, зокрема і за борги. Ось ми з 2014 року пожинаємо плоди цієї політики.

Тому фінансова, економічна, гуманітарна і безпосередньо військово-політична міжнародна підтримка, яку Україна отримує, є критично важливим ресурсом виживання нашої держави і суспільства. Ясна річ, що зіткнувшись із таким агресивним, безсоромним, жорстоким ворогом, нам цієї підтримки треба якомога більше. Викликає занепокоєння поведінка окремих наших сусідів, зокрема Угорщини, яка в ряді питань проводить в життя політику кремля на теренах Європи. Тривожною є зміна політичного курсу Словаччини, яка на початках була солідарна з нами, а зараз говорить тільки про економічну, гуманітарну підтримку, дуже обережну – політичну і в жодному разі не військову. Тобто, з боку Братислави – нашої європейській інтеграції ніби «так», а НАТО – «ні». Це нагадує мені, на жаль, довоєнну риторику, яку багато років експлуатувало кремлівське керівництво, медведев і путін: «ми не проти європейської інтеграції України, але ми категорично проти, щоб Україна була в НАТО». А в результаті, коли постало питання про асоціацію з ЄС – серйозний крок до європейської інтеграції, тут і виявилось, що росія насправді не тільки проти цьо-

го, а й проти того, що взагалі існує держава Україна, український народ, українська нація – згадайте останнє карлсонівське інтерв'ю з кремлівським вождем. Тому в цих умовах міжнародна підтримка критично важлива.

На щастя і за примхою долі ми тиловий регіон, і очевидно, що для нас великим ресурсом є міжрегіональне і транскордонне співробітництво. Воно певною мірою розвивається, у нас є певні успіхи, але є і певні тривожні тенденції. Наприклад, згадуючи операційну програму «Румунія – Україна», я з подивом дізнався такий факт, що, попри попередні домовленості, керівництво Сучавської ради чомусь прохолодно поставилося до попередніх проектних заявок. На щастя, нас підтримав Ботошанський повіт і повітові органи влади. Але це викликає питання, чому така тенденція і про що вона говорить.

Ми можемо з гордістю говорити, що багато територіальних громад Чернівецької області проявили ініціативу в розвитку різних проектів з нашими міжнародними партнерами, не тільки сусідніми Румунією і Молдовою, а й Францією, Німеччиною, Австрією – перелік можна продовжити. З'являється і розвивається інструментарій побратимства: і населені пункти, і територіальні громади, і місто Чернівці шукають нових партнерів і знаходять їх. Мені приємно було дізнатися, що Чернівці, наприклад, знайшло нового партнера – турецький Ізмір. Це велике місто-мільйонник, в ньому розташований потужний університет і, звичайно, потенціал цього міста дуже значний. Для нас Туреччина, особливо в контексті чорноморського виміру європейської і євроатлантичної інтеграції – вкрай потрібний партнер. Отакі інструментарій і форми взаємодії на всіх рівнях: від індивідуального, інституційного, територіального, субрегіонального (районного) і, нарешті, регіонального, національного – є важливим ресурсом і комунікативним каналом міжнародної діяльності України щодо вирішення її поточних і стратегічних

завдань. А серед стратегічних – це не тільки перемога в російсько-українській війні, але і успішна європейська та євроатлантична інтеграція.

6. Формування стійкості інституту публічної служби

І останній момент, важливий для нашого успіху: питання стійкості інституту публічної служби. Про публічне управління вже згадували – тут є багато і плюсів, і проблем. Це саме стосується і інституту публічної служби. З одного боку, він довів свою життєздатність, а з іншого боку, наші державні службовці і посадові особи все ще потребують суттєвої допомоги – і психологічної, і соціальної, і професійної, для того щоб розуміти нову умови та обставини своєї діяльності, отримати необхідні компетентності, здатності діяти в цих складних умовах. До того ж, вони не перестають бути складними, а навпаки – ускладнюються. Ця напружена робота, нехай навіть в тилу, незрівнянно в кращих умовах, ніж на фронті, негативно відображається на здоров'ї, самопочутті і взагалі на здатності наших посадових осіб місцевого самоврядування і державних службовців ефективно працювати. Тому вся система професійної освіти, підвищення кваліфікації, а та-

кож соціально-психологічної підтримки публічних службовців, так само як і реформування їх зарплати, має бути спрямована на те, щоб забезпечити їм здатність ефективно і результативно діяти. Це має бути висока вимогливість, але й також реальна, відчутна ними підтримка, починаючи з матеріальної та моральної і закінчуючи розвитком нових компетенцій, знань і умінь, потрібних в умовах війни. Я думаю, що спільними зусиллями Національного агентства з питань державної служби, органів виконавчої влади і місцевого самоврядування, разом з закладами вищої освіти, центрами підвищення кваліфікації потрібно активніше аналізувати потреби державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, щоби задовольняти їх запит на діяльність в нестандартних, складних, нерідко драматичних, а деколи і трагічних умовах.

Сьогодні передчасно, і навіть неможливо говорити, коли завершиться війна. Ми чудово знаємо, що це війна за нас з вами, за нашу майбутність, майбутність України, за безпеку в Європі і за безпеку у всьому світі. І я сподіваюся нам всім вистачить сил, мудрості, здоров'я, взаємної підтримки і підтримки світу для того, щоб вистояти і здобути в ній перемогу.

НАДС НАДАВ РОЗ'ЯСНЕННЯ ЩОДО УМОВ ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ, ЯКІ ПРОВЕЛИ КЛАСИФІКАЦІЮ ПОСАД ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Абзацом першим пункту 12 розділу «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» установлено, що у 2024 році заробітна плата державного службовця державного органу, який провів класифікацію посад державної служби, складається з посадового окладу, надбавки за ранг державного службовця, надбавки за вислугу років, місячної або квартальної премії, компенсації за додаткове навантаження та за вакантною посадою, грошової допомоги, що виплачується з наданням щорічної основної оплачуваної відпустки, матеріальної допомоги

для вирішення соціально-побутових питань та інших доплат, передбачених законами України.

При цьому абзацом другим пункту 12 розділу «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» визначено, що надбавка за вислугу років на державній службі встановлюється на рівні 2 відсотків посадового окладу державного службовця за кожний календарний рік стажу державної служби, але не більше 30 відсотків посадового окладу.

Також абзацом четвертим пункту 12 розділу «Прикінцеві положення» Закону України

«Про Державний бюджет України на 2024 рік» установлено, що норми Закону України «Про державну службу» щодо умов та порядку оплати праці державних службовців застосовуються в частині, що не суперечить цьому Закону.

Враховуючи викладене, державним службовцям державних органів, які провели класифікацію посад державної служби, надбавка за вислугу років у 2024 році встановлюється на рівні 2 відсотків від посадового окладу за кожний рік стажу державної служби та не може перевищувати 30 відсотків посадового окладу.

У зв'язку з цим службі управління персоналом державного органу, який провів класифікацію посад державної служби, необхідно підготувати проект наказу про встановлення надбавок за вислугу років на державній службі у відсотковому розмірі, перерахованому відповідно до абзацу другого пункту 12 розділу «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2024 рік».

Щодо зміни істотних умов державної служби відповідно до статті 43 Закону України «Про державну службу»

Абзацом четвертим пункту 12 розділу «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» установлено, що норми Закону України «Про державну службу» щодо умов та порядку оплати праці державних службовців застосовуються в частині, що не суперечить цьому Закону.

Абзацом другим пункту 12 розділу «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» визначено, що надбавка за вислугу років на державній службі встановлюється на рівні 2 відсотків посадового окладу державного службовця за кожний календарний рік стажу державної служби, але не більше 30 відсотків посадового окладу.

Пунктом 3 частини третьої статті 43 Закону України «Про державну службу» визначено, що зміною істотних умов державної служби

вважається зміна умов (система та розмірів) оплати праці або соціально-побутового забезпечення.

Частиною четвертою статті 43 Закону України «Про державну службу» передбачено, що про зміну істотних умов служби керівник державної служби письмово повідомляє державного службовця не пізніше як за 30 календарних днів до зміни істотних умов державної служби, крім випадків підвищення заробітної плати.

Пунктом 12 розділу «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» визначено умови оплати праці на 2024 рік державних службовців державних органів, які провели класифікацію посад (посадовий оклад, надбавка за ранг державного службовця, надбавка за вислугу років, місячна або квартальна премія, компенсація за додаткове навантаження та за вакантною посадою, грошова допомога, що виплачується з наданням щорічної основної оплачуваної відпустки, матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань та інших доплат, передбачених законами України).

Відповідно до частини другої статті 50 Закону України «Про державну службу» заробітна плата державного службовця складається з:

- посадового окладу;
- надбавки за вислугу років;
- надбавки за ранг державного службовця;
- премії (у разі встановлення).

Враховуючи викладене, на думку НАДС, у державних службовців державних органів, які провели класифікацію посад державної служби, не відбувається зміна істотних умов у частині системи оплати праці у 2024 році, оскільки пунктом 12 розділу «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» визначено умови оплати праці державних службовців на 2024 рік.

Джерело: <https://nads.gov.ua/npas/shchodo-umov-oplaty-pratsi-derzhavnykh-sluzhbovtziv-derzhavnykh-orhaniv-iaki-provely-klasyfikatsiiu-posad-derzhavnoi-sluzhby>

УПОВНОВАЖЕНИЙ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ ДМИТРО ЛУБІНЕЦЬ ПЕРЕБУВАВ З РОБОЧИМ ВІЗИТОМ У ЧЕРНІВЦЯХ

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Дмитро Лубінець перебував з робочим візитом у Чернівцях. Щоб розглянути стан дотримання прав людини в області, зокрема прав внутрішньо переміщених осіб, військовослужбовців, військовополонених, людей, які перебувають у місцях несвободи та інших категорій громадян, Омбудсман зустрівся з керівництвом Омбудсман зустрівся з керівництвом обласної військової адміністрації та обласної ради, головами депутатських фракцій, керівниками правоохоронних органів та військового сектору, представниками органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, керівниками установ, підприємств та організацій, представниками громадськості та ЗМІ. Зустріч відбулася у Мармуровій залі Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича.

Дмитро Лубінець розповів також про головні аспекти роботи Секретаріату уповноваженого Верховної ради з прав людини в умовах збройної агресії російської федерації проти України. Ключовими напрямками на сьогодні є:

-захист прав людини в системі органів сектору безпеки і оборони (захист прав військовослужбовців, правоохоронців,

військовополонених, членів родин військовополонених;

-захист прав дітей;

-захист громадян, які постраждали внаслідок збройної агресії проти України (внутрішньо переміщених осіб, примусово депортованих осіб та переміщених за межі території України, захист прав громадян на тимчасово окупованих територіях);

-захист соціальних та економічних прав;

-дотримання рівних прав і свобод, захист прав національних меншин, політичних та релігійних поглядів;

-міжнародне співробітництво та європейська інтеграція;

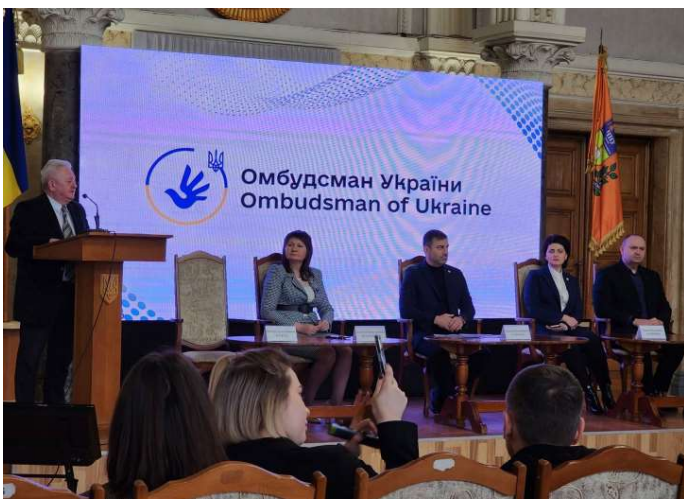
-реалізація національного превентивного механізму;

-захист інформаційних прав;

-здійснення моніторингу у додержанні права на справедливе правосуддя.

Окремо він зупинився на проблемних ситуаціях, які виникли у Чернівецькій області щодо порушень прав людини, та про заходи, що вживаються для їх усунення.

Дмитро Лубінець відрекомендував також Представника Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Чернівецькій області Ірину Ісопенко.

ДЕПАРТАМЕНТ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОВА: СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА УЧАСНИКІВ АТО/ ООС, ЗАХИСНИКІВ І ЗАХИСНИЦЬ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ У 2023 РОЦІ

Розпорядженням обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації) від 29.03.2023 № 204-р було затверджено Регіональну програму соціальної підтримки учасників АТО/ООС, Захисників і Захисниць та членів їх сімей на 2023 рік

Головними розпорядниками коштів обласного бюджету з виконання заходів Програми є Департамент соціального захисту населення та Департамент охорони здоров'я обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації), які у свою чергу разом із учасниками Програми реалізовували заходи, спрямовані на: проведення інформаційної кампанії щодо прав та гарантій Захисників та Захисниць України і членів їх сімей; виплату грошової допомоги окремим категоріям громадян; забезпечення зубопротезуванням учасників АТО/ООС, Захисників і Захисниць; проведення їх медико-психологічної реабілітації.

Загалом з обласного бюджету на виконання заходів Програми виділено кошти у сумі 9 766,7 тис. грн, з яких використано 9 708,6 тис. грн або 99,4% від планових.

Зокрема, у рамках проведення заходів Програми, Департаментом соціального захисту населення обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації) використано кошти у сумі 5 259,5 тис. грн. Так, одноразову грошову допомогу виплачено 483 особам на загальну суму 3 856,0 тис. грн, а саме: 19 Захисникам з інвалідністю I групи — 3 856,0 тис. грн, 137 Захисникам з інвалідністю II групи — 2 055,0 тис. грн; 3 членам загиблих/померлих Захисників та Захисниць, які мають статус особи з інвалідністю I та II групи — 64,0 тис. грн; 12 членам сімей загиблих/померлих Захисників та Захисниць України, які опинилися у складних життєвих обставинах і не в змозі самотійно їх подолати —

190,0 тис. грн; 18 членам сімей осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, які опинилися у складних життєвих обставинах і не в змозі самотійно їх подолати — 210,0 тис. грн; 33 демобілізованим військовослужбовцям, які опинилися у складних життєвих обставинах і не в змозі самотійно їх подолати — 435,0 тис. грн; 261 малолітній та неповнолітній дитині загиблих/померлих Захисників та Захисниць України, волонтерів, до Різдвяних свят — 522,0 тис. грн.

Загалом проведено зубопротезування 90 учасникам АТО/ООС, Захисникам та Захисницям України на загальну суму 1400,0 тис. грн.

Варто відзначити, що видатки із зубопротезування з кераміки, металокераміки, суцільнолитих конструкцій, нітридтитанового покриття, бюгельного протезування учасників АТО/ООС, Захисників і Захисниць, в тому числі тих, які є переселенцями, проводяться Центром по нарахуванню та здійсненню соціальних виплат на підставі укладеного договору з ОКНП «Чернівецький обласний стоматологічний центр» шляхом перерахування коштів на казначейський рахунок відповідно до проведених фактичних витрат, зазначених в актах виконаних робіт, перевірених Департаментом соціального захисту населення обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації), та зведених розрахунків, але не більше ніж 20,0 тис. на одну особу.

На друк та розповсюдження інформаційних матеріалів, зокрема дорожньої карти (буклетів) із переліком всіх послуг та допомог, гарантованих державою, та додаткових послуг використано 50,0 тис. грн, видано інформаційних буклетів у кількості 25 000 одиниць. проведення заходів щодо соціальної адаптації, психологічного

консультування та Психологічної роботи здійснювалось Чернівецьким обласним центром соціальних служб. На проведення заходів щодо медико-психологічної реабілітації учасників АТО/ООС, Захисників та Захисниць України і членів їх сімей Департаменту охорони здоров'я обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації), як головному розпоряднику коштів, з обласного бюджету у 2023 році виділено 4 400,0, з яких фактично використано 4 399,1 тис. грн. або 99,9% від планових призначень. Зокрема кошти спрямовано на придбання медикаментів на медичних виробів в закладах охорони здоров'я, а саме:

ОКНП «Чернівецький обласний госпіталь ветеранів війни» – виділено 900,0 тис. грн., використано – 900,0 тис. грн;

ОКНП «Чернівецька обласна клінічна лікарня» – виділено 1000,0 тис. грн., використано — 999,0 тис. грн;

ОКНП «Чернівецька обласна психіатрична лікарня» – 1500,0 тис. грн., використано — 1499,31 тис. грн;

ОКНП «Чернівецька обласна лікарня швидкої медичної допомоги» – виділено 1000,0 тис. грн., використано — 1000,0 тис. грн.

Так, у 2023 році медико-психологічну реабілітацію в стаціонарних відділеннях даних закладів пройшли 1 537 Захисників та Захисниць України.

Департамент соціального захисту населення обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації) здійснює моніторинг за станом впровадження і реалізації заходів Програми і подає Департаменту регіонального розвитку обласної державної адміністрації узагальнену інформацію про стан та результати її виконання.

(За матеріалами звіту до виконання Регіональної програми соціальної підтримки учасників АТО/ООС, Захисників і Захисниць та членів їх сімей на 2023 рік)

УРЯД УКРАЇНИ ЗАТВЕРДИВ ДОРОЖНЮ КАРТУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Документ визначає подальші кроки для реалізації реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2024 - 2027 роки.

Команда Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури, яка працювала над Дорожньою картою, вперше презентувала документ в листопаді 2023 року. До обговорення було залучено широке коло експертів, міжнародних партнерів, представників асоціацій органів місцевого самоврядування - для врахування всіх позицій.

«Реформа децентралізації дала поштовх до формування ефективного та найбільш наближеного до людини інституту влади в демократичному суспільстві – місцевого самоврядування. Останні два роки Україна стикається з найбільшими у своїй історії викликами й українські територіальні громади довели свою ефективність та стійкість. Тому навіть під час повномасштабної війни децентралізація залишається дуже важливою. Одним з наших пріоритетів є продовження та поглиблення реформи», — зазначив Віце-прем'єр-міністр з відновлення України – Міністр розвитку гро-

мад, територій та інфраструктури України Олександр Кубраков.

Планом заходів визначено ключові кроки для становлення спроможних громад, зокрема:

- зміна законодавства (законопроекти щодо удосконалення регулювання механізму затвердження територій територіальних громад і визначення їх адмінцентрів; про особливості відновлення публічної влади на деокупованих територіях; про розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування і органами виконавчої влади; щодо удосконалення законодавчих інструментів консультацій органів державної влади з асоціаціями органів місцевого самоврядування; про місцеву статистику та ін);

- підвищення інституційної та фінансової спроможності органів місцевого самоврядування;

- розбудова місцевої демократії та широке залучення жителів до прийняття управлінських рішень на місцях.

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: РІШЕННЯ, ПОДІЇ, ОБГОВОРЕННЯ

Про важливі рішення, які ухвалив Уряд чи Парламент, або які набули чинності, а також про події та обговорення, на які органам місцевого самоврядування варто звернути увагу чи долучитися до них, розповідає портал «Децентралізація»:

Найпомітнішою подією березня 2024 року у сфері децентралізації було ухвалення Урядом плану заходів з реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади на 2024-2027 роки. А найбільше обговорень викликало рішення парламентського комітету про перейменування низки населених пунктів у зв'язку з дерадянізацією топонімів. .

Березневі рішення Уряду

1 березня Кабінет Міністрів України підтримав законопроект, яким вносяться зміни до Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Законопроект пропонує створити правові передумови для відновлення роботи державних органів та органів місцевого самоврядування на тимчасово окупованій території АР Крим. Разом з Законом №3334, який набув чинності 7 вересня 2023 року, ці документи дозволять вже зараз готуватися до інтеграції Криму в систему публічного урядування України після деокупації півострова.

5 березня 2024 року Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову про створення трьох базових реєстрів: адміністративно-територіальних одиниць (ЄДРАТО), адрес (ЄДРА), будівель та споруд (РБС). Передбачається, що ці реєстри наповнюватимуть громади, бо саме вони володіють достовірною адресною інформацією. За даними Мінінфраструктури, вже понад 1300 громад тестують систему наповнення реєстрів.

Залучати громади Міністерство планує і до наповнення єдиної геоінформаційної системи регіонального розвитку (ГІС), тестову версію якої презентували 13 березня. Розробка базових функцій ГІС має бути завершена в травні та презентована в червні 2024 року. Ця система, як зазначають в Мінінфраструктури, дозволить моделювати сценарії розвитку громад й здійснювати планування на основі даних, а також оцінювати ефективність витрат Державного фонду регіонального розвитку та

укладати інвестиційний індекс окремих громад та регіонів.

5 березня Кабінет Міністрів України затвердив низку змін до Порядку та умов надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам (постанова від 14 січня 2015 р. № 6) і формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами (постанова від 27 грудня 2017 р. № 1088). Рішення ухвалено з метою приведення цих документів у відповідність до Закону України «Про Державний бюджет на 2024 рік».

Також у березні відбувся перший у 2024 році перерозподіл освітньої субвенції між 299 громадами на загальну суму 122,5 млн грн. При цьому Уряд додатково вилучив у громад 5,7 млн грн для збільшення резерву коштів у складі трансферту. В Асоціації міст України зазначили, що перерозподіл – це вилучення коштів в однієї громади на користь іншої, який вже у березні підтверджує неефективність формули освітньої субвенції.

22 березня Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову щодо надання можливості сільським та селищним бюджетам залучати запозичення, у тому числі в українських банках та міжнародних фінансових організаціях. Документ був розроблений для приведення у відповідність до норм Бюджетного кодексу України. Як зазначається, він дозволяє здійснювати місцеві запозичення та надавати місцеві гарантії селищним та сільським радам; визначає осіб, уповноважених на підписання документів, пов'язаних з місцевими запозиченнями та гарантіями; створює умови для моніторингу затверджених рішень і зменшення кількості форм бюджетної звітності.

26 березня Кабінет Міністрів України схвалив законопроект, який має на меті відновити середньострокове планування та адаптувати бюджетні норми у відповідність до актуальних потреб громад і викликів, з якими стика-

ється країна. Як повідомили у Міністерстві фінансів, такі зміни спрямовані на підвищення ефективності управління місцевими фінансами, стабілізацію економічного розвитку на місцевому рівні та посилення соціальної підтримки громадян.

На тому ж засіданні, 26 березня 2024 року, Кабінет Міністрів України затвердив план заходів з реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади на 2024-2027 роки. Цей план Мінінфраструктури презентувало ще у листопаді 2023 року і він багато у чому повторює попередній план продовження децентралізації. Це не дивно, бо через війну більшість запланованого довелося відкласти, але намічені раніше кроки залишаються актуальними.

Рішення Верховної Ради

Народні депутати зареєстрували окремий законопроект про внесення змін до Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» щодо забезпечення гідних умов оплати праці посадових осіб місцевого самоврядування №11054. Автори законопроекту пропонують закріпити мінімальний розмір посадового окладу службовця ОМС на рівні не менше мінімальної заробітної плати. Крім того, законопроект пропонує встановити обов'язок оприлюднювати рішення, якими встановлюють премії, доплати за додаткове навантаження та інші грошові виплати службовцям органів місцевого самоврядування.

20 березня 2024 року парламентський Комітет з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування ухвалив рішення про перейменування п'яти міст (Червоноград (Львівщина) - Шептицький; Южне (Одещина) - Порт-Аненталь; Павлоград (Дніпропетровщина) - Матвіїв; Синельникове (Дніпропетровщина) - Ріднопілля; Бровари (Київщина) - Броварі), а також 104 сіл та селищ у зв'язку деколонізацією топонімії та впорядкуванням використання географічних назв у населених пунктах України. Повний перелік 109 населених пунктів, які будуть перейменовані,

є за посиланням. Остаточне рішення про ці перейменування ухвалюватиме Верховна Рада України.

Обговорення загальноукраїнського рівня

На жаль, деякі рішення, на які чекають громади, досі залишаються без розгляду: допомога ЗСУ, адміністративний збір, нагляд за законністю рішень на місцях тощо. Про них представники громад, експерти та міжнародні партнери вкотре нагадували і протягом березня - під час численних публічних заходів за участі представників центральної влади. Серед цих зустрічей варто згадати такі:

5 березня - Конгресові слухання: «Децентралізація. Законопроект №4298».

11 березня - круглий стіл у Полтаві: «Участь ОМС у міжнародному територіальному співробітництві в рамках процесу вступу до ЄС».

13 березня - круглий стіл: «Законодавчий порядок денний децентралізації на 2024 рік та нагальні законодавчі ініціативи, на прийняття яких чекає суспільство та місцеве самоврядування України».

14 березня - Конгресові слухання: обговорення проекту Національного плану з енергетики та клімату.

18 березня - третій діалог «Децентралізація на зв'язку», присвячений підтримці громадами Збройних сил України.

20 березня - пресконференція: «Як закон про адмінзбір (№4380) допоможе громадам і державі в умовах війни?»

21 березня - засідання голів профільних комісій Конгресу місцевих та регіональних влад при Президенті України.

28 березня - круглий стіл на Волині: «Участь ОМС у міжнародному територіальному співробітництві в рамках процесу вступу до ЄС».

Варто також нагадати, що 20 березня в місті Монс, Бельгія відбувся Десятий Європейський саміт регіонів і міст. Він зібрав 3600 учасників із 59 країн світу. До делегації від України увійшли 24 очільники районних та обласних рад.

Джерело: <https://decentralization.ua/news/17865>

ВАСИЛЬ ТОДЕРЕНЧУК,

Великокучурівський
сільський гоова

ЛЮДИ ЦІКАВЛЯТЬСЯ ЖИТТЯМ ГРОМАДИ І ГОТОВІ ДАВАТИ ПРОПОЗИЦІЇ

Великокучурівська сільська громада – одна з перших об'єднаних територіальних громад Чернівецької області, які утворилися у в рамках адміністративно-територіальної реформи. До її складу увійшли Великокучурівська, Снячівська та Тисовецька сільські ради, які 27 липня 2015 року ухвалили рішення про добровільне об'єднання, а 14 серпня утворення громади було затверджене рішенням обласної ради. Про життя громади та місцеве самоврядування поспілкувалися у телефонному режимі з сільським головою Василем Тодеренчуком.

На сьогодні до складу громади входить 5 населених пунктів: Годилів, Великий Кучурів, Тисівці, Снячів, Глибочок; сформовано два старостинські округи, кількість населення становить близько 15 тисяч. На території громади є мережа закладів освіти – це чотири школи та три дитячих садочки, працює амбулаторія загальної практики сімейної медицини у Великому Кучурові з філіями у Снячеві, Тисівцях і Годиліві, чотири будинки культури. Маємо багато приватних підприємців, одним з найпотужніших підприємств, що наповнюють бюджет, є «Вікна-стиль».

Якою є структура сільської ради?

Штат сільської ради – 29 осіб, у нас є відділ освіти, культури, молоді та спорту, відділ соціального захисту, відділ земельних відносин, архітектури та містобудування, юридичний,

фінансовий відділи, служба у справах дітей. Загалом працює близько 40 людей.

Як працює депутатський корпус, які питання в громаді на сьогодні найактуальніші?

Щодо депутатського корпусу, то маємо 26 депутатів, один з них зараз перебуває у ЗСУ, двоє виїхало. Загалом ситуація стабільна, сесії відбуваються, ухвалюються рішення. Основні питання – це військові потреби, ремонт доріг, вуличне освітлення. У минулому році ми порахували, що з нашої громади на фронт було відправлено близько 160 машин. Це все завдяки спільним зусиллям мешканців, громадських організацій, сільської ради. З початку війни у нас створено хаб «Руки милості» для допомоги внутрішньо переміщеним особам і тим родинам, в яких воюють хлопці. У нас багато виділяється коштів на компенсацію бензину волонтерам, які їдуть на схід, на поїздку даємо 150-100 літрів. Зараз взяли до штату працівника, який відповідає за взаємодію з родинами військовослужбовців. Він сам служив з перших днів війни, тому добре знає специфіку роботи, зараз демобілізований за станом здоров'я, має також досвід роботи в адміністрації.

Дбаємо про комфорт місцевих мешканців: у нас вже рік як працює комунальне підприємство «ВК-Сервіс», що надає послуги з вивезення сміття, жителі громади безпосередньо укладають з ним договори.

З 2019 року у нас немає непаспортизованих і стихійних сміттєзвалищ. Я вважаю, що послуги надаються якісно, робота ведеться на гарному рівні, бо в громаді завжди порядок, чисто.

Багато громад зараз співпрацюють з міжнародними партнерами. Чи ведете роботу у цьому напрямку?

Участь у міжнародних проєктах беремо ще з 2015 року. Тоді від європейського донора ми отримали півтора мільйони, і завдяки цим коштам, а також коштам місцевого бюджету зробили ремонт сільської ради, облаштували ЦНАП. Після цього брали участь у проєктах ПРООН, потужно працюємо з програмою DOBRE. Були виділені кошти на заміну вуличного освітлення з лед-технологіями, зараз реалізується програма з благоустрою. Ми розуміємо, що сьогодні в бюджеті немає багато коштів, тому поставили орієнтир на європейські гранти. Працюємо над тим, щоб розвивати транскордонне співробітництво Румунія – Молдова – Україна, два проєкти зараз в очікуванні: реабілітаційний центр для військовослужбовців і закінчення штучного поля у Снячеві. У нас всі населені пункти мають поля, лише в Снячеві не встигли зробити до війни, тому маємо надію, що за рахунок донора можемо це завершити.

Для ефективної роботи важлива добре налагоджена комунікація в громаді. Як це працює у вас?

Комунікація – це те, що у нас завжди було. Спочатку через ковід було складно збирати лю-

дей, потім почалася війна, тому на допомогу прийшли альтернативні методи. Діалог з громадою ставимо як пріоритет, щоб була довіра до влади, прозорість, щоб люди отримували інформацію. Ведемо соцмережі, запровадили щомісячний відеозвіт голови. Навіть за результатами аудиту, який проводили DOBRE, громада отримала досить високу оцінку за критерієм відкритості. Люди розуміють, що сьогодні має бути взаємодія, комунікація, і коли ведеться спільна робота в громаді, коли мешканці докладають свої зусилля і кошти – це цінується більше. Для прикладу, жителі платили за доставку, коли купувався щебінь, 50 на 50 фінансувалося вуличне освітлення, батьки збирали кошти, коли у Снячеві робили утеплення фасаду школи. Це була така перша практика, зараз вже налагоджений цей механізм взаємодії. Звісно, сьогодні військовий стан і є багато викликів, але я вважаю, що у нас є дуже потужна й сильна команда, потужні і сильні люди, які хочуть тут жити, цікавляться життям громади і готові давати свої пропозиції.

Розкажіть, яким є робочий день голови? Які завдання доводиться виконувати?

Завдань дуже багато – все залежить від ситуації. 250 дзвінків на день – це в межах норми. Але в людей є потреба у чомусь, тому треба ці питання вирішувати. Освіта, медицина, переходи через річку, щось протекло, десть немає світла... Планувати складно – намагаємося вирішувати проблеми відповідно до того, як вони виникають.

У ВИЖНИЦІ СТВОРИЛИ ЦЕНТР ДОЗВІЛЛЯ ДЛЯ ЛЮДЕЙ ВІКОМ 60+

Як інформує Вижицька міська рада, в рамках співпраці з Представництвом HelpAge International в Україні за проєктом «Невідкладна підтримка та захист літніх жінок та чоловіків з групи ризику в Україні» був створений Центр громадського дозвілля для людей похилого віку.

Вимушено переміщені особи разом з місцевими мешканцями займалися скандинавською ходьбою, фітнесом, хором співом, рукоділлям, брали участь в екскурсіях,

зустрічалися з психологом, покращували комп'ютерну грамотність.

Розробляючи та реалізуючи заходи, спеціалісти Центру брали до уваги вікові особливості учасників, враховували побажання людей. Проєкт закінчився, але Центр продовжує функціонувати за підтримки Вижицької міської ради.

Джерело: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100064256786957>

СТОРОЖИНЕЦЬКА ГРОМАДА ТА КОМУНА ВАТРА МОЛДОВІЦЕЙ СТАЛИ ПАРТНЕРАМИ

Угоду про співпрацю між громадами уклали 24 січня. Як інформує Чернівецька обласна рада, документом передбачається налагодження довгострокових, дружніх, взаємовигідних партнерських зв'язків та розвиток співробітництва у різних галузях економіки та залучення інвестицій. Важливим для обох сторін стане обмін досвідом у сферах науки, освіти, охорони здоров'я, культури й мистецтв, туризму і спорту, комунального господарства, пожежно-рятувальної служби, екології та раціонального використання природних ресурсів, збереження культурної спадщини міст. Як зазначається в угоді, сторони планують активно реалізовувати різноманітні міжнародні двосторонні програми, зокрема єврогранти. Підписали документ Сторожинецький міський голова Ігор Матейчук та примарь комуни Ватра Молдовіцей (Румунія) Віржіл Сагін.

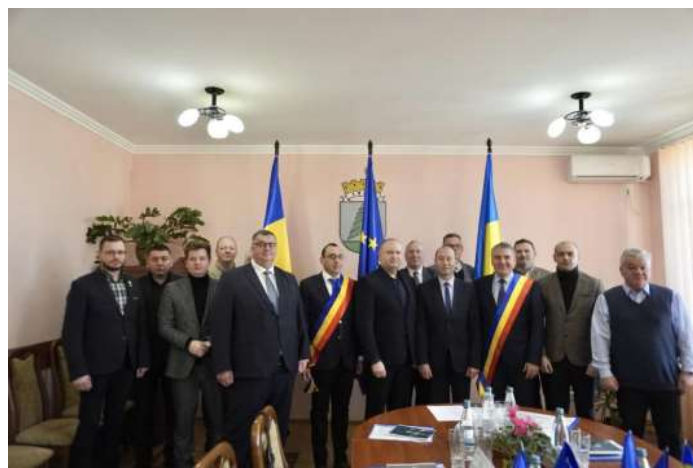
Цього ж дня оновлений договір про співробітництво підписали КНП «Сторожинецька багатопрофільна лікарня інтенсивного лікування» та муніципальна лікарня «Святих лікарів Козьма та Даміана»

м. Радівці (Румунія).

Відтак відбувся круглий стіл за участю кар'єрного генерального консула генерального консульства Румунії у Чернівцях Лауренціу-Клауді Чокана,

голови Чернівецької районної ради Миколи Куцака, мера міста Радівці (Румунія) Логіна Богдана-Андрія, мера міста Сірет (Румунія) Адріана Попою, директора муніципальної лікарні «Святих лікарів Козьма та Даміана» м. Радівці (Румунія) доктора Флавіу Сіми.

Джерело: <https://bukrada.gov.ua/novyny-ta-publikacii/ukra%20nska-ta-rumunska-gromadi-stali-partnerami/>

ЧЕРНІВЕЦЬКА МІСЬКА РАДА ЗАПРОВАДИЛА ЦИФРОВУ ПРИЙМАЛЬНЮ

Для налагодження прозорості та підзвітної комунікації між жителями громади та міською владою працюватиме «Е-приймальня Чернівецької міської ради». Відтепер місцеві мешканці, створивши особистий кабінет на платформі E-cab.city.cv.ua, можуть безпосередньо зв'язатися з депутатами для вирішення своїх питань.

Презентація відбулася у центрі культури «Вернісаж». Участь у заході взяли представники органів місцевого самоврядування, експерти, міжнародні партнери.

ПІДПИСАНО УГОДУ ПРО ПОБРАТИМСТВО МІЖ МІСТОМ СОКИРЯНИ ТА МІСТОМ КІНГСТОН ШТАТУ НЬЮ-ЙОРК СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ

22 лютого 2024 року в Сокирянській міській раді відбулась онлайн-зустріч керівництва Сокирянської громади з представниками міста Кінгстон. Сокирянську громаду представляв міський голова Василь Козак. Також в зустрічі взяли участь секретар міської ради Любов Степаненко, перший заступник міського голови Іван Гангал, заступник міського голови Оксана Бабій, секретар виконавчого комітету Антоніна Ткач, координатор проекту з налагодження співпраці між Сокирянською міською територіальною громадою та містом Кінгстон – Ауріка Мойсеєнко.

Місто-побратим представляв мер міста Кінгстон - Стів Нобл, консультант з цифрового маркетингу Тім Дістель та консультантка із агроекономічних стратегій Уляна Агашкова.

Місто Сокиряни та місто Кінгстон уклали Угоду про побратимські відносини, визнавши необхідність розвитку співпраці між громадами у соціальній, економічній та культурній сферах. Варто зауважити, що підписання Угоди з містом Сокиряни було погоджено на засіданні Муніципальної Ради міста Кінгстон.

Міста-побратими мають на меті сприяти зустрічам та обміну ідеями між громадянами обох міст, підтримують налагодження обміну

досвідом між місцевими організаціями, установами, іншими локальними об'єднаннями, а також між молоддю.

Угодою визначено, що міста прагнуть співпрацювати та обмінюватись досвідом щодо муніципальних, економічних та культурних питань, а також сприяти розвитку співпраці між муніципальними установами, організаціями та закладами.

Економічний розвиток міст-побратимів має виражатись також у спільній та тісній співпраці у підготовці та реалізації відповідних програм.

Джерело: <https://sokyryanska-gromada.gov.ua/>

ВЕЛИКОКУЧУРІВСЬКА, ВИЖНИЦЬКА ТА ХОТИНСЬКА ГРОМАДИ ПІДВИЩУВАТИМУТЬ ЕФЕКТИВНІСТЬ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ

Програма USAID DOBRE провела конкурсний відбір комунальних підприємств територіальних громад-партнерок із шести областей для участі в проекті з надання допомоги щодо підвищення фінансової спроможності комунальних підприємств. Серед 15-ти переможців установи Великокучурівської, Вижницької та Хотинської громад нашої області, що спеціалізуються на водопостачанні, прибиранні, утриманні об'єктів, збиранням небезпечних відходів.

По завершенню проекту експерти з питань місцевих фінансів Програми USAID DOBRE розроблять індивідуальні аналітичні звіти для відібраних комунальних підприємств. У підсумку комунальні підприємства отримають опис фінансового стану, виявлені проблемні питання, рекомендації для їх усунення та підвищення ефективності діяльності підприємства.

Джерело: <https://bukrada.gov.ua/novyny-ta-publikacii/tri-gromadi-chernivecko%20d1%97-oblasti-pidvishhuvatimut-efektivnist-finansovogo-upravlinnya/>

У СОКИРЯНСЬКІЙ МІСЬКІЙ ГРОМАДІ ВІДКРИЛИ НАУКОВО-ОСВІТНІЙ ПРОСТІР «TIME TO OPEN»

Про це інформує Чернівецька обласна рада. Науково-освітній простір - це місце, де діти та молодь розвиватимуть творче мислення і креативну уяву, адже тут наука поєднується з мистецтвом. Юні відвідувачі зможуть навчатися грі у шахи, фінансовій грамотності, комп'ютерного програмування, основ бізнесу та художньої майстерності, вдосконалювати та вивчати англійську мову, переглядати дослідницькі фільми.

Простір створили у тісній співпраці з Малою академією наук НАНУ, яка представила тут нову локацію з інтерактивними експонатами, та «Майстернею креативності». На відкритті був присутнім президент МАН НАНУ Станіслав Довгий, з яким реалізувала обласна рада вже не один проєкт. Нині ж він подарував 50 книг

і 16 експериментів, які тепер допомагатимуть пізнавати науку відвідувачам новоствореного простору.

Фото: Чернівецька облрада

ПРЕДСТАВНИКИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ТА ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ ОБМІНЯЛАСЯ ДОСВІДОМ РОБОТИ З МОЛОДДЮ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

На території Великокучурівської громади 22 березня 2024 року відбулася зустріч в межах молодіжного компонента проєкту «Голос громади у місцевому самоврядуванні 2.0». Представники Тернопільської та Чернівецької області обмінювалися досвідом роботи з молоддю у територіальних громадах-учасницях проєкту. Про це йдеться на сторінці громади у фейсбуці.

У медіацентрі учасники поспілкуватися з головою громади Василем Тодеренчуком та начальником відділу освіти, культури, молоді та спорту Людмилою Настасійчук, які розповіли про залучення молоді до активного життя громади, співпрацю між молодіжною радою і працівниками закладів освіти та культури. Заступник голови молодіжної ради громади Юрій Сушинський презентував молодіжні проєкти, які вже втілені у життя та які планується реалізувати на території громади, а Степан Терновецький розповів про роботу медіаковоркінгу.

Учасники побували також на екскурсії велосипедним маршрутом, який був розроблений

молодіжною радою громади та реалізований завдяки підтримки програми DOBRE.

На завершення робочої зустрічі відвідали місцевий літературно-меморіальний музей «Музей-садиба Анни Душак».

Експерт із залучення громадськості Володимир Купрій відзначив на високому рівні співпрацю між молодіжною радою та органами місцевого самоврядування, а також дав ідеї щодо подальшого розвитку молодіжного напрямку громади, а консультантка молодіжного напрямку проєкту «Голос громади в місцевому самоврядуванні в Івано-Франківській Тернопільській та Чернівецькій областях» Тетяна Мосін, закликала учасників робочої зустрічі до подальшої співпраці та обміну досвідом щодо удосконалення молодіжного напрямку.

22 березня 2024 року відбулася позачергова сесія Великокучурівської сільської ради, де було прийняте рішення про введення одиниці молодіжного працівника у штатний розпис Центру культури та дозвілля Великокучурівської сільської ради.

ОСОБЛИВОСТІ ПОГОДЖЕННЯ КАНДИДАТУР СТАРОСТ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ НА ГРОМАДСЬКИХ СЛУХАННЯХ ОБГОВОРИЛИ ПІД ЧАС КРУГЛОГО СТОЛУ У ЧЕРНІВЦЯХ

Як інформує пресслужба Чернівецької обласної ради, йшлося, зокрема, про реалізацію цієї норми Закону про місцеве самоврядування в умовах дії воєнного стану. Участь у заході взяв перший заступник голови Чернівецької обласної ради Микола Гуйтор.

Під час етапу презентації дослідження «Громадське обговорення як інструмент розвитку інституту старост» посадовець наголосив на необхідності доопрацювання статті 54 (1) Закону України Про місцеве самоврядування в Україні. Адже норма передбачає, що, до прикладу, аби погодити кандидатуру старости населеного пункту із чисельністю населення 2 700 осіб, потрібно зібрати в одному місці щонайменше 459 людей. Вони повинні надати свої паспортні дані і засвідчити підтримку конкретної кандидатури підписами. А нині така норма просто не може працювати на практиці, наголосив Микола Гуйтор.

«В умовах дії воєнного стану zorganizувати таку кількість людей і підписів для підтримки старости неможливо. А чим більший населений пункт, тим більше людей потрібно зібрати. Відтак, чимало сіл і селищ сьогодні просто не мають старост. Тому я би пропонував Комітету Верховної Ради внести зміни у чинний Закон про місцеве самоврядуван-

ня, зокрема, в частині зменшення кількості учасників зборів для підтримки старост. Інакше ця норма буде беззмістовною», – зазначив перший заступник голови обласної ради.

28 лютого – другий день панельних дискусій у рамках заходу, зорганізованого Комітетом Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування та за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). Учасники круглого столу дискутували на тему «Громадське обговорення кандидатури старости як ефективний інструмент локальної демократії. Досвід регіонів та перспективи вдосконалення законодавства».

Крім того, у межах панельної дискусії, котра стосувалася процесу призначення старост, учасники заходу обговорили значення дорадчої демократії у розвитку інституту старост, проблеми та перспективи номінації старост на посади, практики дорадчої демократії при номінації старост на посади та у їхній діяльності, удосконалення процедур номінації старост на посади.

Джерело: <https://bukrada.gov.ua/novyny-ta-publikacii/osoblivosti-pogodzhennya-kandidatur-starost-naselenix-punktiv-na-gromadskix-sluxannyax-obgovorili-pid-chas-kruglogo-stolu-u-chernivcyax/>

ЗИНОВІЙ БРОЙДЕ,

радник голови
облдержадміністрації,
директор ДНТЦ «Екоресурс»,
кандидат технічних наук

ВІД МОЖЛИВОСТЕЙ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЇХ ВТІЛЕННЯ НА БУКОВИНІ І У ЧЕРНІВЦЯХ

Сумісним розпорядженням керівництва Чернівецької обласної військової адміністрації (ЧОВА) та міської ради від 20 березня 2024 року утворено Спільну робочу групу (СРГ) з вироблення пропозицій і координації подальших дій щодо розвитку транспортних систем та поводження з відходами в регіоні та у Чернівцях [1]. Функціонуватиме СРГ на базі Департаменту систем життєзабезпечення ЧОВА і Департаменту транспорту та окремих питань комунального господарства міської ради з науково-методологічним і нормативно-інформаційним супроводженням Державним НТЦ «Екоресурс» та організаційно-комунікаційним забезпеченням взаємодії з громадами регіону Агенцією регіонального розвитку Чернівецької області.

Такий спільний крок обумовлений необхідністю швидкого реагування на стратегічні виклики з виробленням дієвих пропозицій щодо них. Це відповідатиме як місцевим і національним, так і євроінтеграційним, євроатлантичним та двостороннім міжнародним інтересам і угодам – від базового українсько-румунського договору від 02.06.1997 до заяви Президентів України і Румунії від 10.10.2023 про стратегічне партнерство і рішень сумісного засідання урядів обох країн 18.10.2023.

Найбільш актуальними перспективами для їх опрацювання СРГ на регіональному і місцевому рівні є:

I. Сумісне відтворення транзитного потенціалу історичного перехрестя Балтійсько-Середземноморських сполучень «з варяг у греки» і Чорноморсько-Адріатичного сегменту «Шовкового шляху» (Трієст – Одеса за визначенням австрійських фундаторів залізниць). Ці транс'європейські сполучення в обхід і через Карпати були основою розвитку Буковини і міста до I Світової війни [2].

Взаємодія за цим спільним пріоритетом № 1 Ініціативи Тримор'я (3SI), пілотного Єврорегіону «Верхній Прут» і Стратегії ЄС для Дунайського регіону (EUSDR) за рекомендацією її 14 країн створює передумови для сталого соціально-економічного і просторового розвитку краю по таких векторах:

- відродження сполучень від Балтики до Близького Сходу за сучасним мультимодальним підходом, що відповідає інтересам країн східного флангу ЄС і НАТО, з'єднуючи також ключові зони розширення цих структур - від України і Молдови до Західних Балкан (див. думку Єврокомісії);

LETTER OF RECOMMENDATION

To whom it may concern

The Steering Group of the Priority Area 1b: To improve mobility and multimodality-road, rail and air links, made up of representatives from the Danube Countries (nominated by their governments), has pre-examined the project «Restoration and further development of Ukraine's transit potential between major nodes of Pan-european transport network» by using silent consent written procedure which started on 23rd March and was closed on 4th April 2012. No objections were received.

The conclusion is:

Проект «Відновлення і подальший розвиток українського транзитного потенціалу між основними вузлами Пан-європейської транспортної мережі» є внеском до дій за Стратегією ЄС для Дунайського регіону. Тому, Наглядова група – яка представляє Дунайські країни звертається до джерел фінансування для передбачення забезпечення відповідної фінансової підтримки цього проєкту.

Date,

6 April 2012

Priority Area Coordinator

Franc Žepić

Priority Area Coordinator

Miodrag Poledica

Рис. 1 Рекомендаційний лист представників 14 країн EUSDR щодо фінансування відновлення і розбудови транс'європейських сполучень через Україну

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОМІСІЯ
ГЕНЕРАЛЬНА ДИРЕКЦІЯ З МОБИЛЬНОСТІ ТА ТРАНСПОРТУ
Генеральний директор

Брюссель
MOVE/МК
Зіновію БРОЙДЕ
Директору Центру, раднику
голови Чернівецької обласної
військової адміністрації
вул. О. Кобилянської, 2
Чернівці 58002, Україна

Шановний пане Бройде

Дякуємо за Ваш лист від 29 січня 2024 р., у якому Ви підкреслюєте важливість інтеграції залізничних систем України та Молдови до ЄС та значну роль залізничних систем Чернівецької області в цьому контексті. Комісар Велсан попросила мене відповісти від її імені.

Комісія залишається цілковито відданою покращенню зв'язку з нашими сусідами і країнами-кандидатами на вступ до ЄС. Ми продовжуємо тісно співпрацювати з відповідними владними структурами і транспортними операторами для досягнення цілей Шляхів Солідарності щодо збільшення ефективності та пропускної спроможності в пунктах перетину кордону та зменшення транспортних/логістичних витрат. Нашим пріоритетом є (1) усунення непотрібних перевірок в пунктах перетину кордону (МПП) і впорядкування процесів; (2) оновлення інфраструктури у коротко-, середньо- і довготерміновий періоди; і (3) посилення транспортного зв'язку ЄС-Україна також з позицій реконструкції України, включаючи краще інтегрування української транспортної інфраструктурної мережі у TEN-T і підтримку розвитку інтероперабельної залізничної мережі. Порозуміння високого рівня щодо індикативної транс'європейської транспортної мережі було підписане 22 грудня 2023 року та карта модифікованої мережі має бути оприлюдненою разом з переглянутими Положенням про TEN-T.

Я вітаю ваш проактивний підхід до визначення потенційних рішень, що відповідають існуючим викликам у нашій транспортній інфраструктурі. Крім того, ваше акцентування на використанні важелів існуючої інфраструктури підкреслює важливість максимально ефективного використання ресурсів і капіталізації наявних інвестицій. Ваш внесок у Робочий групу з прикордонної та транзитної інфраструктури, підтримуваний Консультативною місією ЄС в Україні, цінують. Я вітаю будь-які подальші запити, що можуть у вас виникнути, і запрошую координації дії зі своїми колегами, які беруть участь у різних зустрічах з питань коридорів Шляхів солідарності для їх останніх оновлень.

Ваша широк,

Магда КОПЧИНСЬКА

Commission européenne/Europese Commissie, 1049 Bruxelles/Brussel, BELGIQUE/BELGIË – тел. +32 22991111
офіс: DM3B 08/101 – Тел. пресової групи +32 228-55609

Magda KOPCZYŃSKA@ec.europa.eu
електронному вигляді підписаний на 15.03.2024 14:52 (UTC+01) в відповідності з ст 11 « Комісія Рішення (ЄВРОПА 21

“Урядовий кур’єр” 19.09.2002, с. 3
про візит Президента Румунії до України
На основі консенсусу

За словами румунського Президента

Румунсько-український діалог має йти також по інших великих проєктах, зокрема, щодо мереж транспортування нафти и газу, інтеграції енергетичних систем, модернізації та розширення комунікації — шосе, автоштрад, залізниць, особливо у контексті співробітництва із сусідніми Польщею та

2а

РЕЗОЛЮЦІЯ спільного засідання депутатів Чернівецької обласної ради та Сучавської повітової ради	РЕЗОЛУȚIA ședinței comune a deputaȚilor Consiliului Județean Suceava și Consiliului Regional Cernăuți
м. Чернівці	mun. Cernăuți
15 вересня 2008 року	15 septembrie 2008
1. Стосовно питань щодо відновлення і розвитку транспортних сполучень у Чернівецькій області та у Сучавському повіті, з метою зростання транзитного потенціалу обох регіонів, забезпечення потреб місцевого населення та соціально-економічного просторового розвитку транскордонної території обох регіонів, а також запропоновано наступне:	1. Referitor la problema legată de refacerea și dezvoltarea căilor de transport transfrontaliere în județul Suceava și regiunea Cernăuți în vederea creșterii potențialului de tranzit al ambelor regiuni, asigurării nevoilor populației locale și dezvoltării social-economice spațiului teritorial transfrontalier din aceste regiuni, s-a făcut următoarele propuneri:
1.1. Органи регіональної влади Чернівецької області та Сучавського повіту спільно з іншими членами і партнерами Євро регіону «Верхній Прут» вносять пропозиції централізованому органу влади для просування проєктів стосовно розвитку транс'європейської миснової транспортної інфраструктури відповідно до послання Сарокомії до Ради ЄС та Європського Парламенту від 31.01.2007 COM(2007) 32 final «Розширення основних транспортних осей до рана в сусідніх країнах», а також проєктів щодо можливостей транзиту енергоносіїв через українсько-румунський кордон і з розбудови необхідної прикордонної інфраструктури для включення до Спільної операційної програми «Румунія-Україна-Молдова» із забезпеченням співфінансування з відповідних міжнародних, національних, місцевих і приватних джерел.	1.1. Autoritățile de decizie din regiunea Cernăuți și județul Suceava, împreună cu alți membri și parteneri ai Euroregiunii „Prutul de Sus” vor face propuneri autorităților centrale de resort pentru promovarea de proiecte privind dezvoltarea infrastructurii de transport trans-europene și locale, în conformitate cu comunicarea Comisiei Europene către Consiliul și Parlamentul European COM (2007) 32 final, din 31.01.2007 „Extinderea principalelor axe trans-europene de transport în țările vecine. Indicații privind transporturile în Europa și regiunile vecine”, precum și a proiectelor legate de posibilitățile de tranzit a agenților energetici peste frontiera ucraineano-română și edificarea infrastructurii de frontieră necesare pentru includerea în Programul Operațional Comun „România-Ucraina-Moldova” cu asigurarea finanțării comune din surse internaționale, naționale, locale și private.
1.2. Спільна підготовка звернення до Уряду України і Румунії щодо підтримки цих проєктів	1.2. Pregătirea comună a unui apel către Guvernele Ucrainei și României privind susținerea acestor proiecte
1.3. Представники Чернівецької області та Сучавського повіту, в рамках робочої зустрічі заступника міністра та державного секретаря транспортних міністерств України та Румунії, з метою представлення проєктів п. 1.1, та включення до Спільної операційної програми «Румунія-Україна-Молдова» із забезпеченням співфінансування з відповідних міжнародних, національних, місцевих і приватних джерел.	1.3. Reprezentanții județului Suceava și a regiunii Cernăuți, în cadrul întâlnirii de lucru a secretarului de stat și a adjunctului ministrului transporturilor din România și din Ucraina, vor prezenta propunerile prevăzute la punctul 1.1 și vor propune efectuarea unor întâlniri de lucru pe aceste probleme la Punctul de Control Trecere Frontieră Internațional „Porubne – Cîrpeț”.
Цей текст укладено у трьох примірниках, які мають однакову юридичну силу.	Acest text a fost întocmit în trei exemplare, care au aceeași putere juridică.
Іван ШИЛЕПНИЦЬКИЙ – голова Чернівецької обласної ради, заступник Виконавчого Голови Ради Євро регіону «Верхній Прут»	George FLUTUR – Președintele Consiliului Județean Suceava.

2в

Рис. 2 (а,б,в) Ініціювання і просування реалізації транзитного потенціалу сполучень через Україну, включаючи Буковину і Чернівці, керівництвом держав і регіонів та реагування Генерального директорату Єврокомісії на пропозиції Комісару ЄС з питань транспорту

- відповідне інфраструктурно-логістичне забезпечення пропуску і обробки зростаючих вантажопасажирських потоків через територію Чернівецької міської громади та українсько-румунську прикордонну зону (що є найдовшою ділянкою кордонів України з ЄС і НАТО), де автозалізничним транзитом через Порубне і Вадул-Сірет зараз переміщається біля 75% від майже 2/3 загального українського продовольчого експорту, який за наявних умов переорієнтується на Румунію);

- ініціююча роль відновлення сполучень європейською колією 1435 мм від кордону з Румунією через Чернівці як пілотної стадії послідовного інтегрування транспортних систем України до TEN-T мережі ЄС згідно з відповідними рішеннями ЄС від 27.07.2022 і від 22.10.2022 (разом з Європейським інвестиційним банком) [3] та поданою 31.01.2024 заявкою АТ «Укрзалізниця» (УЗ) на фінансування цих робіт Інструментом єднання Європи ЄС (CEF);

- попередньо узгоджене з УЗ продовження маршрутів потягів, що зараз слідують колією 1520 мм до/з Чернівців, до станції Вадул-Сірет для обміну пасажирами, які їхатимуть через Чернівці і Сучаву до/з України і Румунії та далі колією 1435 мм через кордони обох цих країн, зокрема, через Україну до/з Польщі, Словаччини і Угорщини;

- використання цих чинників для розвитку місцевих залізничних сполучень (т.з. S-Bahn або «рейковий автобус») від Новоселиці до Вижниці та від Вадул-Сірета, Сторожинця і Глибокої до Кіцманя з пересадками на основні маршрути міського транспорту в Чернівцях, що також було попередньо обговорено з керівництвом УЗ 18.01.2023.

II. Водночас, регіональна, муніципальна та об'єднані територіальні громади мають вчасно і системно реагувати на виклики глобальної економічної, енергетичної, еко-кліматичної, продовольчої та безпекової кризи, посиленої російською агресією. Про це, наприклад, свідчить прискорений кліматичний перегрів центральної частини Європейського континенту, включаючи Буковину, в порівнянні з усіма іншими зонами компактного проживання на планеті [4].

Рис. 3. Бачення УЗ можливостей стикування пасажирських потягів на українсько-румунському кордоні з обміном пасажирами за практикою, що вже діє на кордонах з Польщею, Словаччиною і Угорщиною

Одним з дієвих ресурсно-екологічно-безпекових і соціально-економічних засобів реагування на ці виклики і зміни повинно стати впорядкування поводження з відходами. Але тут не слід повторювати успадковану від СРСР нескінченну боротьбу лише з наслідками нераціональної людської діяльності. Про необхідність випереджувально впливати на таку діяльність йшлося ще 30 років назад [5]. Ефективною «технологічною» відповіддю на означені виклики є послідовна оптимізація повних життєвих циклів виробництва, надання послуг, споживання і життєдіяльності та їх сукупності в кожній територіально-секторальній комірці. Відповідаючи головним пріоритетам Європейської Зеленої угоди «Green Deal», такий підхід стане рушієм для переходу громад до т.з. циркулюючої (кругової) економіки [6]. За цим напрямом громадам регіону відкривається шлях до «Наступного покоління» ЄС з долученням до потужного інструменту фінансування «Справедливого переходу».

На жаль, внаслідок неналежної координації цієї діяльності після вдалих ініціюючих напрацювань з фахівцями Австрії, Франції, США, Британської ради і Міжнародної асоціації з твердих відходів (ISWA) [7], заявки на подальші транскордонні проекти були відхилені сумісними програмами ЄС зі співпраці RO-UA, RO-UA-MD і UA-MD у 2010, 2012 і 2015 рр. попри рекомендації 14 країн EUSDR.

Тому подальші напрацювання у сфері поводження з відходами вдалось здійснити лише в рамках найбільшого в області транскордонного протиповіневого проекту EAST AVERT у 2013-2017 рр. [8]. Розробки щодо відходів тут торкались лише захарощень у водозахисних зонах річок і водойм, що є однією з основних причин аварійних забруднень і утворень заторів при заплавних (plane flood) повенях. Але внаслідок кліматичних змін все частішими стають локалізовані інтенсивні опади на обмеженій території, що викликають верхові повені (stormwater, flash flood). Тому серед ризиків таких повеней є не тільки означені затори з швидким підйомом і залпо-

вим скидом води, але й змиви зі звалищ. Особливо небезпечними є скиди зі звалищ у водойми і ґрунт найбільш токсичного продукту видалення відходів – фільтрату, який, зокрема, накопичується на Чорнівському полігоні міста.

Рис. 4. Рекомендаційний лист наглядової групи представників 14 країн EUSDR (10 з яких входять до 3SI) щодо фінансування транскордонного проекту поводження з муніципальними і промисловими відходами

Однак ці розробки не були продовжені через незавершеність робіт EAST AVERT за Повеневою директивою ЄС, хоча випереджуюче пілотне впровадження її елементів передбачалось програмою проєкту. Основні напрацювання щодо формування нормативно-правової бази України, орієнтовані на регіональний розвиток і гармонізовані з європейськими розробками [9], пропонувались облдержадміністрацією (зокрема, до першого проєкту Національного плану управління відходами [10], що вже втретє переглядається), але не були враховані при подальшому плануванні цієї діяльності.

Стан проблеми відходів є суттєвим для будь-яких стратегій розвитку регіону, міста і решти громад області та обов'язково має бути врахованим при здійсненні стратегічної екологічної оцінки (СЕО) проєктів різного рівня. Його значення як ключової складової системи стратегічного планування регіонального розвитку було визнане Всеукраїнською нарадою з питань державної регіональної політики у Львові 19-20 грудня 2019 року одразу ж після ухвалення ЄС Green Deal [11].

У свою чергу, процедура СЕО має обов'язково визначати транскордонний вплив цього чинника і вимагає проведення відповідних консультацій. Особливістю міста і області є те, що у СЕО зазначених стратегій розвитку неможливо стверджувати, що транскордонний вплив відсутній, як це пишуть у більшості регіонів України. Адже на Буковині - найменшій з усіх регіонів України, всі райони області прилягають до кордону, довжина якого - понад 400 км - дорівнює відстані Чернівців від Києва. Усю територію області покривають транскордонні басейни основних приток Дунаю – Прута і Сирета та Дністра, в яких розташована третя за щільністю в Україні транскордонна автозалізнична мережа. При цьому на всіх головних водотоках стоять основні міста – Чернівці і Новоселиця безпосередньо на Пруті поблизу від стику кордонів України, Румунії та Молдови, Стожинець на Сиреті, Вижниця і Вашківці на

Черемоші та Хотин і найбільший в Європі гідро-енерго-акумуляуючий комплекс - на Дністрі. Це є винятковою передумовою для фінансування програмами ЄС відповідних транскордонних проєктів.

III. Навіть побіжний огляд цих особливостей і наявних проблем розвитку краю та його центру демонструє, що не можна успішно орудувати втіленням як означених, так і значно ширшого кола інших можливостей системної територіальної розбудови ані в «ручному режимі», ані шляхом замикання інформації лише на «центри управління». Значно важливішим є перманентний «горизонтальний» обмін даними між суб'єктами і учасниками складових територіального розвитку, що ґрунтується на сучасних інформаційно-комунікаційних технологіях. Ці процеси - від стандартизованої цифровізації інформації її утворювачами і користувачами до агрегування у розподілених базах даних (РБД) мають забезпечувати постійний обмін уніфікованими даними за відповідними протоколами такої взаємодії.

Власне, прийняття у 2020 році Закону України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних» спрямоване на започаткування саме такої роботи з даними. Означене пристосування можливостей геоінформаційних технологій та обміну даними у сфері техногенно-екологічної безпеки і поводження з відходами на місцевому і регіональному рівні зніціювалось ще у 1990-х роках [12]. Сьогоднішню необхідність відновлення цих робіт визначають наступні чинники.

На відміну від попереднього досвіду територіально-галузевого планування, виявлення і аналіз необхідних даних стали принципово іншими за останні роки. У СРСР демографія та іновативність, виробництво, надання послуг, споживання, комунальне господарство та інформація про ці сфери були мало змінними і передбачуваними у часі - від технологій підприємств до сузових наборів у більшості населення.

Відповідно й морфологія відходів залишалась стабільною, незважаючи на зростання їх обсягів через неощадливі економіку і природокористування. Різноманітність ринкової економіки і вищезгадані глобальні зміни у світі та, особливо, в Україні створили нові передумови для формування відходів, даних про них та їх моніторингу відповідно до правил ЄС [13]. Всі складові соціально-економічного і просторового розвитку на території громад: зростання внутрішньої та транскордонної мобільності як і міграції населення, вантажопажирської транзитності, релокації підприємств і інституцій разом зі змінами у структурі виробництва, послуг і споживання, кліматичних умов, а також стану основних складових природно-антропогенного довкілля, безпеки та інформаційного середовища потребують значно гнучкішого планування і проектування зі зростаючим зворотнім зв'язком. Всі ці зміни, у першу чергу, відображаються у процесах генерування і циркулювання потоків відходів, так само як і на їх кількісному і якісному складі у природно-антропогенному довкіллі [14].

Тому застосування ГІС-технологій з постійним обміном даними між РБД, яке частково вдалось апробувати у проекті EAST AVERT, було запропоновано для запровадження за рішенням міськвиконкому від 12.09.2017 № 474/14 «Про затвердження Плану дій щодо розвитку муніципальної геоінформаційної системи у м. Чернівцях» та розпорядженням облдержадміністрації від 13.09.2017.

Ці ініціативи сьогодні повністю відповідають новому проекту Геоінформаційної системи моніторингу та оцінки розвитку регіонів і територіальних громад, презентованому Мінінфраструктури 12.03.2024 [15]. Але, через відхилення відповідної проектної заявки, поданої у 2017 році на конкурс Державного фонду регіонального розвитку, ці розробки та їх міжнародне фінансування були тоді припинені.

Інформаційна картка проекту регіонального розвитку, який може реалізовуватися за рахунок коштів державного бюджету, отриманих від Європейського Союзу

Назва проекту	Застосування регіонального владодою і територіальними громадами в транскордонних басейнах Прута, Сірета і Дністра ГІС-технологій та розподілених баз даних у проектах сталого євроінтеграційного розвитку і просторового згуртування
Ініціатор проекту	Чернівецька обласна державна адміністрація, вул. Грушевського, 1, м. Чернівці, 58010, Україна, код ЄДРПОУ 00022680
Замовник проекту (у разі наявності)	Управління житлово-комунального господарства Чернівецької обласної державної адміністрації, вул. Л. Кобилиці, 21А, 58001, м. Чернівці, код ЄДРПОУ 39508598
Програма регіонального розвитку	Загальноукраїнська солідарність Напрямок «Розвиток прикордонних територій»
Назва завдання Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, якому відповідає проект	Реалізація проектів, спрямованих на підвищення рівня соціально-економічного розвитку прикордонних територій, поліпшення їх екологічного стану, розбудову прикордонної інфраструктури, розвиток туризму тощо
Регіон(и), територія(ї) або місто(а), що отримають вигоду від реалізації проекту	Територіальні і муніципальні громади Чернівецької області – суб'єкти міжрегіонального і транскордонного співробітництва у басейнах Прута, Сірета і Дністра
Тривалість проекту	24 місяці
Загальний бюджет проекту	35172348,00 грн
Загальна (загальні) та конкретна (конкретні) цілі проекту	<i>Загальна ціль:</i> Забезпечення динамічного, збалансованого сталого соціально-економічного і просторового розвитку територіальних громад Буковини у взаємодії з межуєчими регіонами через використання можливостей геоінформаційних технологій і міжрегіональної та транскордонної співпраці для прискорення євроінтеграційних процесів і згуртування українських регіонів <i>Конкретні цілі:</i> 1. Створення єдиної регіональної геоінформаційної основи інтегрування розподілених даних і доступних ресурсів для вироблення і втілення актуальних поточних завдань і взаємопов'язаних перспективних планів розвитку територіальних громад; 2. Започаткування системних проектів за визначальними напрямами розвитку громад, що ґрунтуються на пріоритетах безпеки і міжрегіональної та транскордонної кооперації

Рис. 6. Інформаційна картка проекту «Застосування регіональною владодою і територіальними громадами у транскордонних басейнах Прута, Сірета і Дністра ГІС технологій та РБД у проектах сталого євроінтеграційного розвитку і просторового згуртування»

За уроками вищезгаданих здобутків і втрачених можливостей, забезпечення сталого розвитку і європейської та євроатлантичної інтеграції в Україні та на Буковині зокрема, - подальший поступ має ґрунтуватись на підході циркулюючого розвитку до будь-якої діяльності у природно-антропогенному довкіллі. Це необхідно здійснювати із застосуванням геоінформаційних технологій для планування, проектування, управління і моніторингу соціально-економічних і просторових змін з постійним обміном геопросторовою інформацією між усіма учасниками цих процесів.

Рис. 7. Циркулюючий розвиток як комплексний підхід до територіальної розбудови із застосуванням сучасних геоінформаційних технологій (ГІС) для синергетичного багаторівневого менеджменту з постійним обміном геопросторовою інформацією між РБД громад, органів управління, виробничо-бізнесових, безпекових і соціальних територіальних і секторальних структур

Окрім означених глобальних змін, розробка Регіонального плану «управління» відходами стикається з черговою «пертурбацією» усієї національної нормативно-правової основи цієї сфери під прапором її приведення у відповідність до законодавства ЄС (Acquis Communautaire). Недолугість словосполучення «управління відходами» у новому законі (через нерозуміння нееквівалентності перекладу поняття management) витікає з того факту, що самі по собі відходи не можуть бути об'єктом управління. Управляти можна лише діями з відходами, тобто поводженням з ними.

Унікальність відходів в економіці полягає у тому, що це єдиний вид продуктів техногенної та життєдіяльності людини, який на момент виникнення/виявлення має лише від'ємну вартість. Згідно з визначенням відходів, як у вихідному Законі

1998 року, так і нинішньому, при утворенні/фіксації відходу вся вартість його появи вже була віднесена на попередню діяльність і ресурси, з яких він виник. Тому його вихідна вартість є від'ємною, оскільки він лише займає місце у довіллі з тим чи іншим негативним впливом на нього і на здоров'я людини [19]. Отже, «відновлення» відходів як певної вартості визначається виключно характером дій з їх мінімізації та подальшого поводження з ними вздовж основних ланцюжків створення вартості.

Як відзначалось вище, сьогодні на утворення і будь-яке поводження з відходами кардинально впливають не стільки згадані глобальні чинники, як зміни складу населення, характеру його життєдіяльності, виробництва і споживання, тобто усього, що є як першоджерелом генерації відходів, так і «визначальником» усіх подальших стадій

поводження з ними.

Але й досі тут укорінений радянський підхід інтенсивного розвитку з переважним нарощуванням видобутку і первинної «заготівлі» ресурсів замість ринкової пріоритетності. Реальність потребує перманентного оновлення технологій для все більш глибокої та ефективної переробки первинної і вторинної сировини (створення доданої вартості), включаючи поведження з відходами. Сучасне бачення апріорі орієнтовано на мінімізацію утворення відходів (себто ресурсних і енергетичних втрат у виробництві і при наданні послуг) одночасно з їх максимальним рециклінгом. Це відбувається на тлі зростаючих змін у структурі відходів, як при виробництві товарів, наданні послуг, в результаті пакування, так і від життєдіяльності/споживання (комунальних, муніципальних, ТПВ) на всіх стадіях повних життєвих циклів цих товарів, послуг і самих відходів. Тому, для такої стратегічної перспективи все менш «прогнозо-придатними» стають разові інвентаризації та вибіркові морфологічні дослідження складу відходів на звалищах, які сьогодні продовжують екстраполювати на тривалу перспективу планування в Україні.

Для відповіді на ці виклики, під керівництвом ДНТЦ «Екоресурс» була розроблена система державних нормативно-правових актів, що регламентують такі основні дії поведження з відходами.

1. Чинний ДСТУ 3911-99 «Охорона природи. Поведження з відходами. Виявлення відходів і подання інформаційних даних про відходи. Загальні вимоги». На підставі ряду ключових міжнародних підходів, як-то UNIDO Technology Foresight (Технологічне передбачення) [20], IPPC+BAT ЄС (Інтегроване попередження і контроль забруднень + Кращі доступні технології) [21-22] тощо, уніфіковано процедури прогнозування/передбачення і виявлення відходів.

Основою є матеріально-енергетичний баланс процесів утворення відходів - від кожної окремої операції виробництва і сфери послуг (unit process) або місця споживання (проживання) до агрегування у технологічних ланцюжках, територіальних кондомініумів (зокрема, ОСББ) і т. ін. з відповідним відображенням інформації у РБД.

2. Типова форма первинної облікової документації № 1-ВТ «Облік відходів та пакувальних матеріалів і тари» з Інструкцією щодо її заповнення, затверджена наказом Мінприроди від 07.08.2008 № 342, погоджена Держкомстатом і зареєстрована Мінюстом. Її чинність припинено наказом Міндовкілля від 18.08.2023 № 578, але дія продовжена ДПП через відсутність іншого акту, що забезпечує виконання вимог податкового законодавства України.

Виходячи з вищезазначеної вартісної специфіки відходів, внутрішній первинний облік є аналогом бухгалтерського супроводження діяльності підприємства. Тобто, якщо збігається внутрішній баланс матеріальних і енергетичних ресурсів та обсягів вихідної продукції і послуг, що включає рециклінг та/чи видалення відходів (так само як і баланс доходів і витрат), то відповідна зовнішня звітність зводиться до формального мінімуму, так само як і фінансова та податкова.

Водночас, такий первинний облік створює необхідні передумови для нормування у сфері поведження з відходами. Йдеться як про їх утворення, так і про подальше поведження з ними (рециклінг, утилізацію, видалення тощо). Можливість нормування кількісних та якісних показників відходів у співвідношенні до інших статистичних показників підприємств, сфери послуг і споживання (як то обсяги виробництва/послуг, витрати енергії, води, фінансів тощо) суттєво спрощуватиме усю систему планування і контролю поведження з відходами.

3. Принципово важливою є уніфікація інформації при форматуванні даних в РБД і для протоколів обміну між ними. Коректна ідентифікація і класифікація відходів має визначальне значення для пошуку і відбору оптимальних БАТ, які забезпечують мінімізацію і ефективність поводження з відходами. Цей аспект повноцінного регіонального планування забезпечується застосуванням положень ДСТУ 3910-99 «Охорона природи. Поводження з відходами. Класифікація відходів. Порядок найменування відходів за генетичним принципом і віднесення їх до класифікаційних категорій».

4. ДСТУ 2195-99 «Охорона природи. Поводження з відходами. Технічний паспорт відходу. Склад, вміст, виклад і правила вне-

сення змін» є головним НТД для вирішення проблем, які не вдається розв'язати на вищезначених стадіях планування і забезпечення дієвості управління поводженням з відходами. Паспортизація має застосовуватись у першу чергу для відходів, з якими є проблеми /невизначеності щодо їх утворення, обліку, класифікації, подальшого поводження та, головне, коли потрібно шукати і визначати відповідні технології і обґрунтовувати залучення необхідних інвестицій.

З таких позицій територіально-секторальна схема поводження з відходами та регіонально-міське інформаційно-експертне координування цієї діяльності виглядають наступним чином.

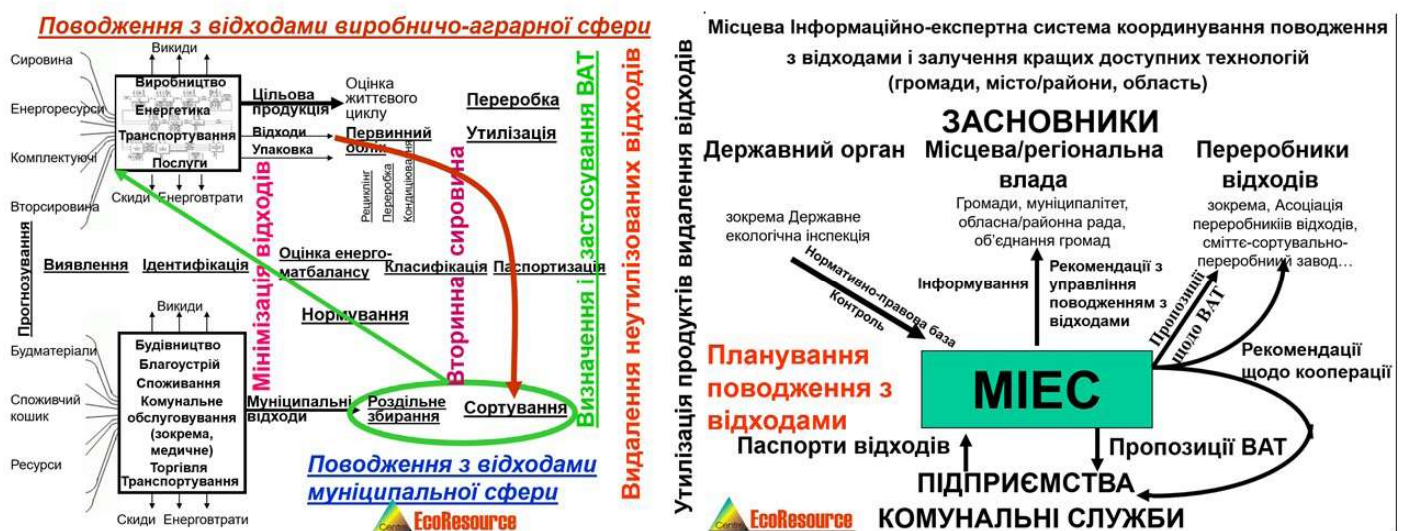

Рис. 8. Цілісне бачення територіально-секторального поводження з виробничими і муніципальними відходами та інформаційно-експертного координування цієї діяльності її основними суб'єктами: підприємствами – виробниками і переробниками відходів, муніципальними службами і населенням на основі обміну геопросторово-орієнтованою інформацією між РБД громад, органів управління, виробничо-бізнесових, безпекових і соціальних територіальних і секторальних структур

Більш детальне обговорення такого бачення шляхів послідовного розв'язання регіональних і муніципальних проблем поводження з відходами виходить за рамки цієї роботи. Відмітимо лише одну з особливостей запропонованої територіально-секторальної схеми, яка робить взаємовигідною співпрацю виробничих підприємств з опе-

раторах поводження з відходами. Завдяки зворотному інформаційному зв'язку вздовж горизонтальної осі запропонованої схеми - від процесів формування відходів до їх сортування і визначення технологій подальшого поводження, генетична класифікація відходів дозволяє визначати серед них потенційну «сировину», яку можна

переробляти у технологічних циклах діючих підприємств/виробництв, уникаючи необхідності обов'язково будувати нові спеціалізовані потужності для переробки відходів.

Тривалий досвід спроб започаткування управління/координування поводження з виходами у місті [23], області [24] і пілотному Євро регіоні «Верхній Прут» сьогодні поєднується з сучасним застосуванням ЄС наукових, технологічних і управлінських компонентів [25]. І це остаточно підтверджує

«зверхність» горизонтальної координації дій з прямим обміном інформацією між безпосередніми суб'єктами у сфері поводження з відходами у порівнянні з взаємодією через органи управління. При цьому, таким органам (зокрема, як суб'єктам транскордонного співробітництва) належить ключова роль у стимулюванні, наданні зовнішньої підтримки та сприянні інтегруванню цієї діяльності у потужні міжнародні проекти із залученням необхідних зовнішніх інвестувань.

Рис. 9. а

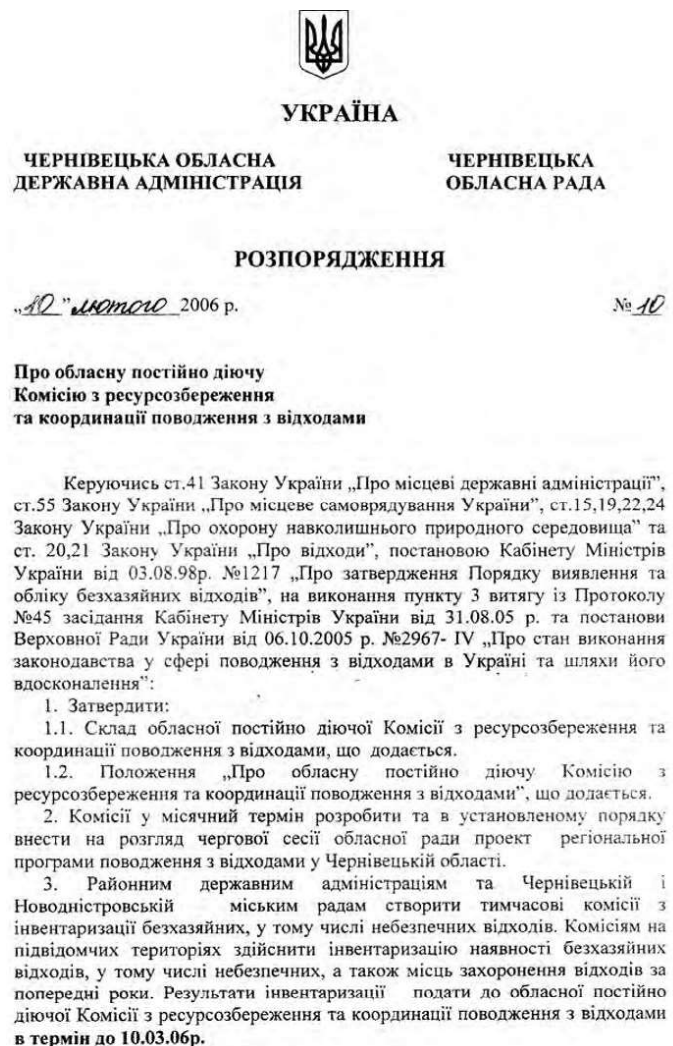

Рис. 9 б

Рис. 9 а,б,в . Секторально-науково-виробнича, регіональна і муніципальна спроби започаткування управління територіальним поводженням з відходами

У К Р А І Н А
Чернівецька міська рада
Виконавчий комітет
Р І Ш Е Н Н Я

12.03.2013 №133/4

м. Чернівці

Про затвердження Концепції
Програми поводження з відходами
у м. Чернівцях до 2020р.

Відповідно до статті 30 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», пункту «г» статті 21 Закону України «Про відходи», виконавчий комітет Чернівецької міської ради

В П Р І Ш І В:

1. Затвердити Концепцію Програми поводження з відходами у м. Чернівцях до 2020р. (додається)

2. Департаменту житлово-комунального господарства міської ради (Сірман Д.О.) спільно з ДНТЦ «Екоресурс» (Бройде З.С.) в термін до 30.06.2013р. узгодити з усіма зацікавленими сторонами питання розробки Програми поводження з відходами у м. Чернівцях та Схеми санітарної очистки м. Чернівців і надати пропозиції виконавчому комітету міської ради.

3. Для забезпечення технічної та фінансової підтримки розробки та реалізації Програми поводження з відходами та Схеми санітарної очистки з боку міжнародних фінансових організацій звернутись до Мінрегіонбуду з пропозицією надання зазначеній Програмі статусу експериментальної в рамках стратегії ЄС для Дунайського регіону.

4. Рішення набуває чинності з дня його прийняття та підлягає розміщенню на офіційному веб-порталі Чернівецької міської ради в мережі Інтернет.

5. Контроль за виконанням цього рішення покласти на заступника міського голови з питань діяльності виконавчих органів міської ради Тимофєєва В.Т.

Секретар Чернівецької міської ради

В.Михайлішин

Рис. 9 в

переробляти у технологічних циклах діючих підприємств/виробництв, уникаючи необхідності обов'язково будувати нові спеціалізовані потужності для переробки відходів.

Тривалий досвід спроб започаткування управління/координування поводженням з виходами у місті [23], області [24] і пілотному Єврорегіоні «Верхній Прут» сьогодні поєднується з сучасним застосуванням ЄС наукових, технологічних і управлінських компонентів [25]. І це остаточно підтверджує «зверхність» горизонтальної координації дій з прямим обміном інформацією між безпосередніми суб'єктами у сфері поводження з відходами у порівнянні з взаємодією через органи управління. При цьому, таким органам (зокрема, як суб'єктам транс-кордонного співробітництва) належить ключова роль у стимулюванні, наданні зовнішньої підтримки та сприянні інтегруванню цієї діяльності у потужні міжнародні проекти із залученням необхідних зовнішніх інвестувань. Виходячи з вищенаведеного огляду наявних про-

блем і можливих рішень, роботу СРГ щодо розробки Регіонально-міського плану управління поводження з відходами пропонується зосередити на наступних питаннях, користаючи визначений розпорядженням КМУ від 14.02.2002 пілотний статус Єврорегіону «Верхній Прут» для експериментального опрацювання механізмів транскордонного співробітництва як елементів європейської інтеграції та регіонального розвитку.

Для цього передбачається розподіл діяльності СРГ по окремих підгрупах: транспортній - під орудою Департаменту ЧОВА і з відходів – очолюваний Департаментом міської ради. Пропонується одразу ж визначити до 3 – 5 випереджуючих проектних напрямів для кожної підгрупи, по яких невідкладно розпочнеться опрацювання найбільш актуальних і перспективних пропозицій. Це має пришвидшити підготовку перших узгоджених рішень регіональної та міської влади та конструктивне злагодження для подальшої колективної співпраці. Тому подальша робота підгруп СРГ має фокусуватись на конкретних завданнях з реалізації відібраних проектів, а також на послідовному розширенні їх номенклатури.

Для цього вихідний склад і подальша побудова діяльності підгруп має забезпечувати одночасне залучення компетентних представників управлінських структур та необхідних експертів. СРГ має створювати сприятливі умови для просування спільно визначених проектних пропозицій та пришвидшити прийняття відповідних рішень, які необхідні для їх реалізації.

Першочерговим спільним завданням для усієї СРГ представляється невідкладна актуалізація доступних засобів геоінформаційного простору. Це необхідно для подальшої роботи обох підгруп із застосуванням сучасних аналітичних алгоритмів з елементами штучного інтелекту і систем підтримки прийняття рішень. Йдеться про вже існуючі структуровані бази з різними форматами необхідних даних, розподілених між окремими утримувачами, а також про оцифровані геопросторові матеріали (карти, схеми, моделі, документи, плани) та про наявних спеціалістів.

Для започаткування підгрупою СРГ з відходів розробки Плану управління поводженням з ними пропонується визначити пріоритетними наступні напрямки діяльності.

1. Ініціювання регіоном і містом доопрацювання стратегій їх розвитку в частині прогнозування змін населення та нових виробництв і послуг, як джерел утворення відходів, а також - основних учасників поводження з ними. Це сприятиме встановленню і розширенню мережових горизонтальних зв'язків між цими учасниками і СРГ. Передбачається подальше розширення такої мережової взаємодії усіх громад міста і області та їх об'єднань і визначення певних пілотних осередків для випереджаючого експериментального опрацювання вироблених СРГ ініціатив з використанням можливостей міжнародної співпраці.

2. Водночас, бажано запросити операторів поводження з відходами (зокрема, Макс Клін Сіті), як ключових суб'єктів такої мережі, викласти і якнайшвидше обговорити з підгрупою їхнє бачення та пропозиції до Плану, включаючи необхідні зміни у існуючих договірних відносинах з ут-

ворювачами відходів та з власниками діючих підприємств з переробки та видалення відходів, а також – їх готовність ініціювати і брати участь у відповідних пілотних проектах.

3. Запропонувати громадам області, у яких проблеми з відходами є найбільш гострими, опрацювати і обговорити у підгрупі бачення можливостей: а) утворення об'єднань громад для спільного вирішення проблем поводження з відходами; б) участі у вищезазначеній мережовій взаємодії з використанням наявних у них засобів ГІС та обміну даними; в) створення проміжних сортувальних вузлів для вилучення відходів, що передаються діючим операторам і переробникам.

4. За матеріалами органів геокадастру, екологічного контролю, водного управління, відповідних громад та служб з благоустрою територій та надзвичайних ситуацій і цивільного захисту розглянути питання стану водозахисних смуг річок і водойм, їх винесення в натуру і передачі у розпорядження територіальних громад для впорядкування поводження з відходами, що накопичуються у цих зонах.

[1] <https://bukoda.gov.ua/npas/pro-spivpratsiu-u-sferakh-rozvytku-transportnoi-sistemy-ta-povodzhennia-z-vidkhodamy>

[2] Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування - 2022, № 3, С.37 <http://buk-visnyk.cv.ua/arhiv>

[3] https://www.youtube.com/watch?v=JtS_y65mqYM 1h 52' - 2h 15' & 2h 31' - 2h 44'

[4] <https://www.academia.edu/100791914/> С. 204

[5] http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/EUSDR/Waste_from_the_very_beginning_1994.pdf

[6] Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування - 2020, № 2, С.35 <http://buk-visnyk.cv.ua/arhiv>

[7] http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/EUSDR/Wastes_Treatment_and_BAT_revealing.pdf

[8] http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/East_Avert_Short_Info/To_new_Emergency_Prevention_projects.pdf

[9] http://library.chnu.edu.ua/res/library/elib/visnyk_chnu/visnyk_chnu_2001_0109_0110.pdf

[10] https://comeuroint.rada.gov.ua/news/main_news/72980.html

[11] http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/EUSDR/Proposal_to_National_Waste_Management_Plan.pdf

[12] <http://ecoresource.ddns.net:8080/1996%20Technogenic-Envir%20Safety%20in%20river%20basins.pdf>

[13] https://data.europa.eu/sites/default/files/report/Indicators%20for%20an%20open%20data%20impact%20assessment.pdf?pk_campaign=dataeuropaeu-newsletter-march-2024&pk_source=newsletter&pk_medium=email

[14] https://www.facebook.com/watch/live/?v=373447010768698&ref=watch_permalink 2h 31' - 2h 44'

[15] https://www.facebook.com/EUACI.Ukraine/videos/301402126033151?locale=uk_UA

[16] https://rdpa.regionet.org.ua/images/131/Carpathian_Forum_Materials.pdf С. 33

[17] <http://ecoresource.ddns.net/DocLib/BukovTransit2009.pdf>

[18] <http://buk-visnyk.cv.ua/d/iframe.php?i=539>, 2022, № 3, С.37 та 2023, № 4, С. 26

[19] http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/EUSDR/Environmental_Management_Standardization.pdf

[20] http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/EUSDR/Technology_Foresight_2002.pdf

[21] <https://prtr-es.es/Data/images/BREF%20Tratamiento%20de%20Residuos-21891D712A33A259.pdf3>

[22] <http://ecoresource.ddns.net/DocLib/WasteBarSEPSBrochure.pdf>

[23] <http://jrep17.chv.ua/portal/f/mv/mvk2013004-133-d.doc>

[24] <https://waste.ua/cooperation/2005/theses/broyde2.html>

[25] https://cordis.europa.eu/programme/id/H2020_LC-GD-3-2-2020

ТАРАС КМЕТЬ,

д.мед.н., професор кафедри гігієни та екології Буковинського державного медичного університету

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ У ВИПАДКУ РАДІАЦІЙНОГО УРАЖЕННЯ. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА У СФЕРІ РАДІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Сьогодні у світі загалом та в Україні зокрема відбувається постійне зростання ризиків виникнення надзвичайних ситуацій, котрі зумовлюють суттєвий вплив на кожен сферу суспільної життєдіяльності. Вміння якісно проводити невідкладні роботи в зоні надзвичайної ситуації, яка зумовлена не тільки біологічними, хімічними чинниками, але й фізичними, зокрема радіаційними, та надавати необхідну допомогу постраждалому населенню дозволяє скоротити число загиблих, зберегти здоров'я людей, зменшити матеріальні втрати. Будь-які заходи з реагування на надзвичайні ситуації проводяться в межах системи цивільного захисту, яка є системою організаційних, інженерно-технічних, санітарно-гігієнічних, протиепідемічних та інших заходів, що реалізуються центральними й місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, завдяки силам та засобам, з метою запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, які загрожують життю та здоров'ю людей.

В умовах російсько-української війни все частіше стало помітно, що ворог вдається до ядерного тероризму та може шантажувати застосуванням тактичної чи стратегічної ядерної зброї для виконання поставлених йому завдань та досягнення оперативних та стратегічних успіхів. Оскільки одним з головних засобів збройної боротьби у сучасній війні може виявитися ядерна зброя, то захист від неї є об'єктивною необхідністю і одним із

найважливіших завдань захисту військових формувань та цивільного населення. Своєчасне і уміле використання медичних засобів захисту є одним із заходів радіаційної безпеки, дозволяє в будь-яких умовах практично цілком виключити ураження воєнізованих та невоєнізованих формувань, значно послабити вплив світлового випромінювання ядерного вибуху, ударної хвилі, дії електромагнітних імпульсів і запобігти зараженню радіоактивними опадами та пилом.

Одним із заходів протирадіаційного захисту суспільства є забезпечення безпеки і захисту населення під час дій в зоні радіаційного забруднення. Воно досягається своєчасним і вмілим використанням засобів індивідуального і колективного захисту, фортифікаційних споруд і протирадіаційних препаратів та антидотів, суворим виконанням особовим складом встановлених вимог безпеки під час дій на радіоактивно забрудненій місцевості.

Кодексом цивільного захисту України (стаття 19, пункт 8) та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (стаття 361 пункт 4) до повноважень Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування у сфері цивільного захисту належить організація аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій на відповідній території, а також радіаційного захисту населення та інженерного захисту територій

від наслідків таких ситуацій.

Порядок проведення організації рятувальних та інших невідкладних робіт при радіаційних аваріях є наступним:

Оповіщення населення про аварію і постійне його інформування про наявну обстановку та порядок дій в даних умовах. Оповіщення забезпечується шляхом функціонування загальнодержавної, територіальних, місцевих автоматизованих систем централізованого попередження про загрозу або централізованого використання електронних комунікаційних мереж загального користування, зокрема мобільного (рухомого) зв'язку, відомчих електронних комунікаційних мереж і електронних комунікаційних мереж суб'єктів господарювання в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, а також мереж загальнонаціонального, регіонального та місцевого радіомовлення і телебачення та інших технічних засобів передавання (відображення) інформації.

Використання засобів колективного захисту населення, а саме укриття населення у захисних спорудах цивільного захисту. Одним із основних засобів цивільного захисту населення у випадку застосування зброї масового ураження є правильний вибір споруд призначених для укриття. Усі захисні споруди поділяються на спеціальні та неспеціальні. До спеціальних належать сховища та протирадіаційні укриття. До неспеціальних – споруди подвійного призначення (паркінги, метрополітени, тунелі) та найпростіші укриття (підвальні та цокольні приміщення, фортифікаційні споруди). Сховища, протирадіаційні укриття та споруди подвійного призначення на відміну від найпростішого укриття мають спеціальне обладнання та систему життєзабезпечення (герметично-захисні двері, фільтровентиляційні агрегати, генератори тощо). Крім того, вищевказані споруди проектується і будуються за спеціальними нормами, які мають нормовані захисні властивості. У випадку можливості вибору з переліку споруд, призначених для укриття, безперечно перевагу слід надати сховищам. Вони володіють найбільш надійним захистом, оскільки явля-

ють собою герметичну споруду, в якій створені умови, що виключають вплив на них звичайного озброєння (стрілецької, артилерійської зброї, авіаційних бомб, гранат тощо), а також іонізуючого випромінювання.

Використання засобів індивідуального захисту. У разі перебування на відкритій, забрудненій радіоактивними речовинами території, обов'язково слід використовувати засоби захисту: для захисту органів дихання – протигаз, респіратор, ватно-марлеву чи протипилову пов'язку або зволожену марлеву пов'язку, хустинку або будь-яку частину одягу; для захисту шкіри – спеціальним захисним одягом типу ЗЗК, плащем з капюшоном, накидкою, комбінезоном, гумовим взуттям і рукавицями.

У разі, коли наслідком надзвичайних ситуацій може бути радіаційне зараження місцевості, силами ДСНС або невоєнізованих формувань цивільного захисту проводиться радіаційна розвідка. Розвідку проводять за допомогою спеціальних приладів дозиметричного контролю. На час робіт в умовах радіаційної аварії залучений персонал прирівнюється до категорії А. При цьому залучений персонал має бути забезпечений в однаковій мірі з основним персоналом усіма табельними і спеціальними засобами індивідуального і колективного захисту (спецодяг, засоби захисту органів дихання, зору і відкритих поверхонь шкіри, засоби дезактивації та ін.), а також системою вимірювання і реєстрації отриманих у ході проведення робіт доз опромінення.

Проведення йодної профілактики населення, що опинилося в зоні радіоактивного зараження. Профілактика здійснюється при виникненні надзвичайних ситуацій на АЕС та інших ядерних установках із викидом радіоактивних речовин, в першу чергу радіоактивного йоду. Органом-мішенню даного ізотопу є щитоподібна залоза. Найбільш ефективним її захистом від поглинання радіоактивного йоду являється застосування фармакологічного препарату – калію йодиду. Протекторний захист полягає в тимчасовому припиненні утворення тиреоїдних гормонів, які беруть участь в перебігу метаболічних

процесів в організмі людини. У хімічну структуру цих гормонів входить йод. Після прийому препарату відбувається блокада щитоподібної залози, що перешкоджає накопиченню в ній радіоактивного йоду і тим самим відвертає радіаційне опромінення залози та знижує ризик негативних наслідків для здоров'я людини. Ризик радіаційного ураження щитоподібної залози може бути знижений, а в деяких випадках повністю усунений не тільки при своєчасному застосуванні калію йодиду, але й в комплексі з такими заходами радіаційного захисту як: перебування в сховищі чи протирадіаційному укритті, евакуація, радіаційний контроль питної води та продуктів харчування тощо. Слід звернути увагу, що йодна профілактика проводиться до моменту впливу радіоактивного йоду або протягом перших 6 годин після поглинання його щитоподібною залозою. Увага! Профілактична дозу калію йодиду проводиться одноразово і тільки після офіційного оповіщення про загрозу викиду радіоактивного йоду та необхідність проведення йодної профілактики. Йод приймається за 6 год до надходження радіоактивної хмари, одночасно з надходження хмари та через 6 год після. Дозування одноразового прийому калію йодиду залежить від віку. А саме, одноразовий прийом калію йодиду для дітей старше 12 років, дорослим до 40 років та вагітним становить 125 мг; діти 3-12 років (1/2 таблетки) – 62,5 мг; діти від 1 місяця до 3 років – 32 мг (1/4 таблетки); немовлята (від народження до 1 місяця) - 16 мг (1/8 таблетки).

Введення обмеженого перебування населення на відкритій місцевості (режими радіаційного захисту). З одержанням повідомлення про радіаційну небезпеку в обов'язковому порядку залишайтеся всередині приміщень не менше 48 годин. Стіни дерев'яного будинку послаблюють іонізуюче випромінювання в 2 рази, цегляного – у 10 разів; заглиблені укриття (підвали): з покриттям із дерева у 7 разів, з покриттям із цегли або бетону – у 40-100 разів. Здійснення евакуації населення (за розпорядженням Уряду) та інші заходи. Після евакуації населення розпочинають дезактивацію території і техніки.

У своїй роботі посадовим особам органів місцевого самоврядування, які відповідають за забезпечення цивільного захисту населення, на випадок радіаційного ураження слід використовувати наступні нормативно-правові акти:

Кодекс цивільного захисту України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>

Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

Закон України «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15/98-%D0%B2%D1%80#Text>

Закон України «Про будівельні норми» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1704-17#Text>

Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39/95-%D0%B2%D1%80#Text>

Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та зв'язку у сфері цивільного захисту (Постанова КМУ від 27 вересня 2017 р. № 733) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/733-2017-%D0%BF#Text>

Порядок здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях (Постанова КМУ від 26 червня 2013 р. № 444) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/444-2013-%D0%BF#Text>

Порядок створення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту та ведення його обліку (Постанова КМУ від 10 березня 2017 р. № 138) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/138-2017-%D0%BF#Text>

Положення про функціональну підсистему медичного захисту населення єдиної державної системи цивільного захисту (наказ МОЗ від 23.03.2023 № 542) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0590-23#Text>

Положення про функціональну підсистему забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення єдиної державної системи цивільного захисту (наказ МОЗ від 06.12.2022 № 2213) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1601-22#Text>

Порядок організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту (Наказ МВС України від 28.11.2019 № 991) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0046-20#Text>

Загальні правила радіаційної безпеки використання джерел іонізуючого випромінювання у медицині (Наказ МОЗ України від 16.02.2017 № 51/151) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0636-17#Text>

Державні санітарні правил «Основні санітарні правила забезпечення радіаційної безпеки України (Наказ МОЗ України від 02.02.2005 № 54) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0552-05#Text>

Про затвердження вимог з питань використання та обліку фонду захисних споруд цивільного захисту (Наказ МВС України від 09.07.2018 № 579) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#Text>

Регламент щодо проведення йодної профілактики у разі виникнення радіаційних аварій (Наказ МОЗ України від 09.03.2021 № 408) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0526-21#Text>

ЕФЕКТИВНА КОМУНІКАЦІЯ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ: КОМЕНТАРІ ФАХІВЦІВ

Про впровадження комунікативної політики в системі публічного управління йшлося під час круглого столу, організованого Чернівецьким регіональним центром підвищення кваліфікації. Як зазначив директор Центру Микола Ярмистий, на сьогодні в органах влади та місцевого самоврядування немає певного стратегічного напрямку і консолідації щодо комунікаційної політики, тому як на рівні держави, так і на регіональному рівні потрібні концептуальні підходи до планування інформаційного забезпечення, співпраці з громадськими інституціями. Особливого значення, додав він, це набуває в умовах війни, адже необхідно протистояти інформаційному потоку з боку ворога.

Участь у заході взяли фахівці комунікативних служб, журналісти, представники громадських організацій, науковці, які говорили про важливі складові якісної комунікації, інструменти ефективної взаємодії та ділилися практичним досвідом. Учасників привітав заступник голови Чернівецької обласної ради Михайло Павлюк. Він підкреслив, що незважаючи на складнощі, пов'язані з військовим станом, ми повинні боротися за демократичну, відкриту і гідну українську державу з підзвітною та підконтрольною владою і кожен на своєму місці повинен будувати цю лінію відкритості і прозорості.

Доволі часто інформація, яку подають органи влади, не задовольняє потреб журналістів та громадськості, зазначила **Любов Василік**, завідувачка кафедри журналістики Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича. Вона підкреслила, що основою ефективної комунікації є доступність викладу інформаційних повідомлень, і той, хто створює повідомлення, повинен поставити питання, що має пояснити ця інформація, і на що має вплинути: «Лю-

дя» не так цікаво, як приймаються рішення, а насамперед те, як вони впливають на їхнє життя, тому вони надають перевагу не виступам, звітам і рапортам про досягнення, а хочуть зрозуміти, що відбуватиметься з їхнім життям завтра, післязавтра, через місяць, через рік. Якщо дії чи рішення чиновників зрозумілі людям – комунікація досягає цілі». Інформаційне повідомлення потрібно будувати у такій послідовності: перший абзац (т. зв. «лід») – основна новина; другий і третій (за необхідності) – фактаж (обставини, персоналії, статистика, цифри); наступний абзац – коментарі відповідальних або дійових осіб, далі – прогноз, плани, підсумки; після цього – контактна інформація. Любов Василюк порадила також уникати у тексті канцеляризмів, мовних штамів та пасивних конструкцій, а писати простою і зрозумілою мовою.

Віра Цирдя, завідувачка сектору з питань інформаційного забезпечення та цифрового розвитку апарату Герцаївської міської ради, розповіла про власний досвід налагодження комунікації в громаді. Така діяльність в органі місцевого самоврядування, зауважила вона, суттєво відрізняється від роботи в органі виконавчої влади, де все більш чітко регламентовано та офіційно. Після адміністративно-територіальної реформи громади отримали повноваження та ресурси

тому інформаційно-комунікаційну роботу довелося починати практично «з нуля». «Спочатку поставили перед собою питання, як ми себе позиціонуємо, по-друге – яка наша мета, – пояснила Віра Цирдя. – Вирішили, що найбільш доречними у цій ситуації будуть довірливі та партнерські відносини, адже ми всі є господарями громади і всі разом маємо думати, як нею керувати, як вона має функціонувати». Метою такої комунікації було збільшити довіру до органу влади, а відповідно – й ефективність взаємодії.

Комунікаційниця розповідає, що спочатку вона оновила сайт громади, почала його осучаснювати та наповнювати інформацією, відкрила офіційні сторінки у фейсбуці, інстаграмі, телеграмі, які згодом стали основними каналами комунікації. Для привернення уваги аудиторії, збільшення кількості підписників Віра Цирдя радить публікувати у соцмережах інформативні, але лаконічні тексти, використовувати емоджі, які додають колориту інформації і полегшують її сприйняття, записувати відеозвернення, робити фото різних заходів тощо. Соціальні мережі також дають можливість отримати зворотний зв'язок від мешканців. А ще, підкреслила Віра Цирдя, важливо завжди бути поряд з людьми, особливо у важкі години.

Після початку повномасштабного вторгнення, пригадує фахівчиня, інформаційна робота вона вийшла на новий рівень і набула нового значення. «Ми

почали випускати дуже багато повідомлень, спрямованих на те, щоб зменшити паніку, щоб не було масових заворушень, показати, що у нас все під контролем, що ми тримаємо зв'язок з обласними структурами, облаштовуємо укриття». Завдяки щоденній активній комунікації оперативно вирішувалося дуже багато питань: збір донорської крові, розміщення внутрішньо переміщених осіб, допомога військовим, пошук потрібних речей тощо. «Під час будь-якої кризи треба чітко розуміти, що ми робимо в інформаційно-комунікаційній сфері – це надважливо, тому потрібно вчитися, заздалегідь продумувати стратегію, концепцію антикризової комунікації, мати якусь схему, матрицю, як діяти». Серед проблем, з якими довелося зіткнутися, Віра Цирдя називає поширення фейків та іпсо. Водночас, додає вона, кожна криза – це поштовх до розвитку і можливість зробити комунікацію ще ефективнішою.

За словами **Наталії Нечаєвої-Юрійчук, доцентки кафедри політології та державного управління ЧНУ ім.Ю.Федьковича**, життя в умовах війни і усвідомлення, що це триватиме ще довго, забирає в людей дуже багато сил і впливає на емоційний стан. Громадяни потребують позитивної інформації, яка б давала надію на майбутнє, допомагала зберегти душевний стан та показувала, де брати ресурс, щоб рухатися далі. Завдання комунікаційної політики – поставити на перше місце людину. Варто проводити заходи різного формату, тому що людям не вистачає душевного спілкування, усвідомлення власної важливості. У кожній громаді, зазначила Наталія Нечаєва-Юрійчук, є конкретні люди, які роблять свій внесок у перемогу, на яких варто рівнятися – про них потрібно розповідати. «Дуже важливо, коли ми вміємо і коли ми ділимося своїм досвідом і вміннями чесно і щиро. Не соромтеся своїх успіхів, своєї любові до ближніх, тому що це те, що підтримує інших.

Не забувайте дякувати один одному – і публічно, і особисто, цінувати один одного»,

– підкреслила вона.

Науковиця акцентувала увагу також на тому, що прикордонний статус Чернівецької області, відносно стабільний і прогнозований кордон дає можливість зв'язків з різними державами. У процесі реалізації спільних проєктів потрібно доносити до партнерів важливі речі: по-перше, це війна екзистенційна і загрожує не лише Україні, а й усьому демократичному світу, по-друге, не потрібно боятися моделювати ситуацію, що росія може бути зруйнована. Люди, які це зрозуміють, будуть обирати не праворадикальні, а демократичні сили, що виділятимуть кошти на допомогу Україні, адже без цієї допомоги наша країна не впорається.

Ігор Баб'юк, координатор партнерства Українського Народного Дому в Чернівцях, зазначив, що комунікація органів влади має різні форми, передбачені законодавчо, – через консультації з громадськістю, місцеві референдуми, органи самоорганізації населення, дорадчі органи тощо, однак через воєнний стан використання частини цих механізмів обмежене. На сьогодні є багато неформальних методів спілкування, консультацій, які будуть цікавими і громадянам, і представникам місцевого самоврядування, однак ці інструменти також

не завжди використовуються. Серед причин – певні психологічні бар'єри з боку керівників громад, формальне ставлення до питань комунікації та взаємодії. Через це люди, які потребують допомоги, часто залишаються сам на сам у вирішенні своїх питань. Тому цю ситуацію необхідно покращити. Водночас, налагоджена комунікація з громадськістю, вивчення реальних потреб мешканців дозволяє ефективніше залучати донорські ресурси.

«Сьогодні люди прагнуть бути не тільки проінформованими, а й стати безпосередніми учасниками процесу», – зауважила Іванна Макух-Федоркова, доцентка кафедри міжнародних відносин та суспільних комунікацій ЧНУ ім. Ю.Федьковича. Вони хочуть відчувати «ширину» інформації, яка оприлюднюється: як будуть витрачені кошти, які варіанти пропонуються тощо, і коли є ця повноцінна двостороння комунікація в рамках системи «уряд-уряд», «уряд-громадянин», «уряд-бізнес», тоді процес стає дуже ефективним, адже людина відчуває, що вона може впливати на прийняття рішення. Важлива роль належить роботі з текстами, водночас потрібно розуміти, на яку цільову аудиторію спрямовується інформація, і вже відповідно до цього підбирати комунікативні майданчики. Обов'язковими є три складові інформації: чесність, відкритість та регулярність – тоді люди відчувають, що вони є захищеними в межах своєї громади, а це надважливо на фоні тотальної дезінформації та маніпуляції. Як зауважила Іванна Макух-Федоркова, не всім

керівникам комунікація вдається легко – все залежить від типу характеру, в цьому випадку потрібно залучати відповідних фахівців.

Досвідом організації комунікативної діяльності у Чернівецькій обласній раді поділився **Олександр Білоус, начальник інформаційно-аналітичного відділу**. «Чернівецька обласна рада, як і будь-який орган, – це не щось ефемерне, це депутати, помічники депутатів, апарат, і вони всі щось роблять, вони всі чимось живуть», – зауважив він, тому спільно вирішили, що варто розповідати людям про людей та їх конкретні справи. Почали якомога легше і простіше подавати текст, ілюструвати його якісними репортажними фотографіями. Важливо, зауважив Олександр Білоус, коли є хороша команда. Працівники пресслужби прийшли із журналістської сфери, вони знають, як працювати, а журналістам легше із такою пресслужбою спілкуватися. Окрім того, є розуміння з боку керівництва, яке готове до експериментів.

Тетяна Микитюк, начальниця відділу інформаційної діяльності Департаменту комунікації Чернівецької ОВА, також при-

йшла на державну службу із журналістики. Серед труднощів роботи вона називає те, що чиновники не завжди розуміють, що потрібно «іти до людей», розповідати про свою роботу, тому пресслужба має допомагати їм у цьому. «Основна частина нашого контенту – це діяльність Чернівецької адміністрації, але ми намагаємося також залучити інформацію з громад, розповідати про події, цікаві ініціативи, ветеранську політику, працевлаштування ВПО. Ми започаткували рубрику, яка називається «історії війни», щоб якомога більше людей дізналися про тих, хто живе і працює поруч із нами», – розповідає керівниця пресслужби. Також, зазначає Тетяна Микитюк, вони намагаються спростити комунікацію між журналістами та працівниками ОВА, інформувати представників медіа про події, які відбуваються в області. Оскільки у час війни обласна адміністрація є першоджерелом інформації, все, що висвітлюється на сайті і в соцмережах, проходить перевірку. Не лишаються осторонь і повідомлення читачів – всі вони опрацьовуються, аби люди розуміли, що їх чують.

На якісно новий рівень вийшла і комунікація у громадському секторі. **Віталія Козменко, комунікаційна менеджерка Українського Народного Дому у Чернівцях**, теж назвала соціальні мережі інструментами, який суттєво спрощують комунікацію. На сьогодні пости УНД про громадські організації та органи місцевого самоврядування часто стають інформаційними приводами для публікацій у засобах масової інформації. У цьому, за словами фахівчині, допомагають журналістський

досвід та знання, як формувати цікаві для ЗМІ повідомлення. Незважаючи на те, що робота із соцмережами вимагає часу та ресурсів, вона дає свої результати у вигляді зворотного зв'язку і допомагає налагоджувати взаємодію, – зазначила Віталія Козменко.

Комунікацію варто розглядати як процес будівництва довіри: «Якісна комунікація – це коли людині пояснюють на конкретному прикладі, що їй дасть прийняття рішення, особливо коли показують людей, які стоять за тим чи іншим рішенням, працюють для того, щоб досягнути результату». Водночас, додала вона, обмін інформацією – це не лише сказати, а й почути, тому важливо відповідати на коментарі, спілкуватися з аудиторією, робити прямі трансляції. У громадах, де є відкритість, доступність, налагоджена якісна комунікація людей з людьми, також набагато краще реалізуються проекти та залучаються донори. За словами Віталії Козменко, не варто боятися критики, яка, на жаль, є невід'ємною частиною спілкування. Із власного досвіду вона розповіла, що найчастіше люди висловлюють незадоволення, що залучені кошти спрямовуються не на військові потреби, а на благоустрій, ремонт, закупівлю обладнання чи щось подібне. У таких випадках, зазначила вона, потрібно якісно, доступно і спокійно пояснювати людям, що за умовами грантодавців ці кошти можна використати лише на такі цілі.

Любов Нечипорук, Представниця Національної Ради України в Чернівецькій області, наголосила, що під час воєнного стану особливо важливо забезпечувати

якісну взаємодію органів влади та медіа, адже від оперативності та повноти наданої інформації залежить вчасне та об'єктивне інформування громадян. «Комунікаційним службам органів влади необхідно враховувати запит на інформацію усіх сегментів нашого суспільства, відтак максимально використовувати та залучати до висвітлення й інформування власні веб-сайти та соцмережі, а також аудіовізуальні та аудіальні, друковані, онлайн-медіа, максимально швидко реагувати на журналістські запити», – наголосила представниця медіарегулятора. Повнота та оперативність інформування сприяє захисту громадян від засилля ворожих фейків, дезінформації, спроб вплинути на свідомість та розхитати наше суспільство через інфопростір. Вона звернула окрему увагу представників медіа та комунікаційників органів влади на необхідності враховувати вразливість суспільства, і інформуючи, робити це максимально обережно – щоби не нашкодити і не травмувати: з особливою чуйністю спілкуватися з родинами загиблих, зважати на толерантне висвітлення інформації, що стосується національності, релігії, статі, гендерної приналежності, особливостей здоров'я та будь-яких інших ознак. Також не варто вживати ту лексику, яка може бути образливою для окремих категорій громадян. «Нині особливо потрібно знаходити та тримати будь-які «точки дотику», які наше суспільство об'єднують, роблять єдиним у своїй меті та кроках на шляху до цієї мети», – підкреслила Любов Нечипорук під час дискусії.

Олена Танасійчук, програмна директорка громадської мережі «Елеос-Україна» навела приклади, яких результатів можна досягнути шляхом успішної комунікації. Завдяки прямому і ефективному спілкуванню з керівництвом локальних громад у Чернівецькій області за короткий час відкрили два шелтери для внутрішньо переміщених осіб. Люди отримали житло, у закладі їм надається психологічна допомога та здійснюється соціальний супровід. Вовчанську громаду Харківської області, яка залишилася без засобів для обігріву і звернулася по допомогу, вдалося оперативно забезпечити паливом. Це все – унікальний досвід, підкреслила Олена Танасійчук. «Влада і громадські організації повинні комунікувати, говорити про свої проблеми і чути один одного», – додала вона.

Підсумовуючи сказане, учасники відзначили важливість таких заходів, адже погляди з різних точок зору і окремий досвід кожного дозволяють виробити правильні підходи до комунікативного процесу та зробити його дієвим і результативним.

ІЛЛЯ ХОЧЬ,

голова Чернівецької Єврейської
Благодійної громади «Мір'ям», директор
ЧОБФ «Хесед Шушана»,
кандидат політичних наук

З НАГОДИ МІЖНАРОДНОГО ДНЯ ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ ГОЛОКОСТУ

Кожного року ми в Чернівцях 27 січня проводимо мітинг з нагоди Міжнародного дня пам'яті жертв Голокосту і кожного разу ми його закінчуємо словами «Ніколи більше!», «Never again!»

Ми ніколи не думали, що в ХХІ сторіччі можливе повторення геноциду в центрі Європи стосовно народу України з боку рф. Жах і непоправний біль! Кожного року, збираючись біля Меморіалу жертвам Чернівецького єврейського гетто, ми плекали надію, що ніколи більше неможливе страхиття Голокосту II Світової війни. Але сьогоднішня дійсність не виправдала наші сподівання. Диктатура влади в одній державі знову породила геноцид!

Повернемось трохи до історії:

27 січня 1945 року війська 1-го Українського фронту звільнили один із найбільших нацистських таборів смерті – Аушвіц-Біркенау. Під час Другої світової війни 6 мільйонів євреїв стали жертвами нацистської політики, що передбачала знищення народів і груп, які нацисти вважали загрозою або неповноцінними. Близько 1,5 мільйона з них були з території сучасної України.

«Голокост, який призвів до знищення однієї третини євреїв і незліченної кількості представників інших національностей, завжди слугуватиме всім людям пересторогою про небезпеки, які приховують у собі ненависть, фанатизм, расизм та упередження...», – таке формулювання містить резолюція

Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 2005 року, якою запроваджено пам'ятну дату.

Голокост євреїв на окупованій нацистами території СРСР відрізнявся від подібних заходів у Європі. Там євреїв заганяли в гетто, з часом могли відправити до місць масових знищень у газових камерах. На українських землях більшість єврейського населення загинуло від куль у протитанкових ямах. Їх викопали ще за радянської влади військовополонені, місцеве населення чи самі жертви.

«Акції зачисток» уперше проводилися айнзацгрупами на території окупованої Галичини. Протягом тижня внаслідок погромів, ініційованих нацистами, у Львові загинули 6000 євреїв. «Остаточне вирішення» призвело до знищення євреїв Галичини у таборах і гетто Тернополя, Дрогобича, Борислава, Сколе, Стрия та ін. міст. Загалом загинуло 610 000 євреїв.

На території Наддніпрянської України в 20-х числах липня айнзацкоманда 5 айнзацгрупи С розстріляла 1400 уманських євреїв.

Наприкінці серпня 1941р. відбувся масовий розстріл німецькими військовими євреїв у Кам'янці-Подільському. На початок війни там мешкало 10000 євреїв. У перші десять днів серпня 1941 року угорська влада депортувала близько 18 000 євреїв із Закарпаття в окуповану німцями Україну. Нацисти змусили їх іти маршем від Коломиї до Кам'янець-

Подільського. 23600 переселенців разом із місцевими жителями були розстріляні протягом 4-х днів, від 26 до 29 серпня. Це вбивство стало взірцем для наступних злочинних акцій.

Євреї, які залишалися на території Закарпатської України, у травні 1944 р. були вивезені до концтабору Аушвіц. По прибуттю вони, у переважній більшості, загинули в газових камерах.

На українських землях, що увійшли в склад Трансністрії, румунська окупаційна влада створила протягом 1941 р. власні гетто і табори праці. У них загинули євреї з Бесарабії та Буковини. Загалом на цих землях румуни знищили близько 600 000 євреїв.

Страхітлива політика терору проти

євреїв в окупованій Україні знищила їх як соціокультурну й етнорелігійну спільноту. Жертвами Голокосту стали понад 1,5 млн. осіб.

Місця найбільших масових страт євреїв в Україні: Бабин Яр (Київ) – більше 100 000. Богданівка Одеської області – понад 40 000, Дробицький яр (Харків) – близько 20 000, Кам'янець-Подільський – 23 600, Дальник Одеської області – близько 18 000, урочище Сосонки біля Рівного – понад 17 000 жертв.

Коротенький історичний екскурс в часи Холокосту наочно показує, що людству не можна втрачати пильності ні на хвилину. Говорячи словами відомого чеського письменника Ярослава Гашека: «Люди, будьте пильними! Я любив вас!»

ДО ДНЯ ПАМ'ЯТІ ГЕРОЇВ КРУТ

(Історична довідка, підготовлена Українським інститутом національної пам'яті)

Ключовими подіями першого року Української революції 1917–1921 років стало постання Української Центральної Ради та створення нею Української Народної Республіки.

Більшовики, прийшовши до влади в Росії після жовтневого перевороту 1917 року, прагнули встановити контроль над Україною і розглядали Центральну Раду як серйозного суперника. У грудні 1917-го розпочали збройний наступ на Україну. В середині січня вони захопили майже все Лівобережжя та просуvalися на Київ. У таких умовах війни Центральна Рада проголосила 22 січня 1918 року незалежність Української Народної Республіки.

Після захоплення Полтави вздовж залізниці на захід наступала так звана 1-ша Револьюційна армія, а з Гомеля на Бахмач – 2-га. Там, де сходилися дві залізничні колії, вони планували об'єднатися.

Тривалий час найбоекватнішою українською частиною на Чернігівщині був бойовий відділ 1-ї Української військової

юнацької школи сотника Аверкія Гончаренка. 25–27 січня вони разом з іншими військовими підрозділами та добровольцями героїчно обороняли вузлову залізничну станцію Бахмач. Однак без артилерії під загрозою оточення оборонці вимушено відступили до станції Крути й стали укріплюватися.

28 січня в Бахмачі обидві радянські армії з'єдналися під командуванням Муравйова й почали рухатися в бік Києва. На підступах до столиці Муравйов закликав: «Товариші, я знаю, що багато хто з вас втомився, проте небагато вам працювати. Наше завдання – взяти Київ і тоді ви зможете повернутися додому. Багато вам довелося страждати, але вони кров'ю відповідатимуть за ваші страждання. Ми їм покажемо, дайте тільки добратися до Києва. Якщо буде потрібно, нічого не пошкодую: каменя на камені не залишу в Києві. Мешканців не жаліти, вони нас не жаліли, терпіли хазяйнування гайдамаків. Ми їх усіх перестріляємо та переріжемо. Ми їм покажемо, нема чого

боятися кровопускання. Хто не з нами – той проти нас. Ви, доблесні товариші, ви мені допоможете взяти Київ, а там ви будете нагороджені...».

Неймовірно, але через 104 роки, коли російські війська наближалися до Києва під час повномасштабного вторгнення, російський блогер-пропагандист, журналіст газети «Комсомольская правда» Мардан заявив: «Війна оголошена. Щось мені підказує, що тепер на Київ очікує справжнє пекло. Його братимуть максимально швидко й жорстко. Відключити електрику, водопостачання, знищити зв'язок. І вбомбити ЗСУ в кам'яний вік, навіть якщо вони будуть окопуватися десь у житловому масиві на Троєщині. З територіальною обороною армія поводитиметься так само, як у Грозному в 1995 році».

Проте повернімося до подій 1918 року. 29 січня на станції Крути більшовицький наступ зупинили українські частини, до яких підійшло підкріплення – учні Київської юнацької військової школи імені Богдана Хмельницького та Помічного студентського куреня Січових стрільців. Тож участь у бою брали чотири сотні 1-ї Київської юнацької школи імені Богдана Хмельницького та 1-ша сотня Студентського куреня Січових стрільців (разом понад 500 воїнів і 20 старшин). На озброєнні вони мали 16 кулеметів і саморобний бронепоезд – звичайна артилерійська гармата, встановлена на залізничній платформі, гвинтівки. До них приєдналися близько 80 добровольців із загону Вільного козацтва з Ніжина.

29 січня 1918 року на залізничній платформі в Крутах перебувало до 520 українських воїнів, юнаків і студентів, озброєних 16 кулеметами та однією гарматою. Росіяни вдсятеро переважали, мали бронепотяг та артилерію.

Військами УНР під Крутами командував Аверкій Гончаренко, уродженець села Дашенки з Чернігівщини. З єдиної гармати по ворогу стріляв його побратим, сот-

ник Семен Лощенко, родом із села Іванівки на Луганщині. Завдяки вигідній позиції і героїзму українцям вдалося завдати росіянам значних втрат і стримати наступ до темряви. Потім, під тиском ворога, українські бійці організовано відступили до ешелонів і вирушили в бік Києва, руйнуючи за собою залізничні колії. Але одна студентська чота – 27 хлопців – заблукали в темряві й повернулися до станції Крути, яка вже була зайнята більшовиками. Вони потрапили в полон. Хлопців катували, а потім стратили.

Під Крутами загинуло, за різними оцінками, 70–100 українських оборонців. Сьогодні відомі прізвища 20 з них. Це студенти Народного університету Олександр Шерстюк, Ісидор Пурик, Борозенко-Конончук, Головащук, Чижев, Сірик, Омельченко (сотник); студенти Київського університету святого Володимира Олександр Попович, Володимир Шульгин, Микола Лизогуб, Божко-Божинський, Дмитренко, Андріїв; гімназисти 2-ї Кирило-Мефодіївської гімназії Андрій Соколовський, Євген Тернавський, Володимир Гнаткевич, Григорій Піпський, Іван Сорокевич, Павло Кольченко (прапорщик), Микола Ганкевич.

Російські втрати тільки вбитими були щонайменше 300 загарбників.

Після визволення від російсько-більшовицьких окупантів, у березні 1918 року, тіла загиблих були перепоховані в Києві.

Історики та киевознавці сходяться на тому, що 25 загиблих під Крутами поховали в братській могилі на Новому Братському кладовищі на Звіринці, а Володимира Шульгина та Володимира Наумовича – в одній труні в сімейному гробівці Наумовичів на Аскольдовій могилі. Потім родина перенесла труну на Лук'янівське кладовище. Згодом майже всіх героїв поховали на Аскольдовій могилі в Києві.

Завдяки зв'язі та сміливості українських вояків ворожий наступ більшовиків на Київ був зупинений на кілька днів, доки тривали переговори між Українською Народною Республікою і країна-

ми Четверного союзу. Важливо було, щоб українська столиця перебувала під контролем Центральної Ради. Це сталося й завдяки учасникам бою під Крутами. Перемовини закінчилися 9 лютого 1918 року підписанням Брестського мирного договору, за яким Четверний союз визнав УНР, а також надав грошову позику і збройну допомогу в боротьбі із зовнішнім агресором в обмін на 60 мільйонів пудів хліба та іншої продукції від УНР.

Тим часом 4 лютого 1918 року більшовицькі війська Муравйова підійшли до Києва. Через два дні почався масований артилерійський обстріл, ще через три дні

муравйовці увірвалися в місто. 11 лютого 1918 року більшовики проголосили в Києві Українську Робітниче-Селянську Республіку та її Народний секретаріат.

Але вже 1 березня 1918 року завдяки підтримці німецьких та австро-угорських військ – відповідно до Брестського договору – українці визволили від більшовиків Київ, а у квітні – майже всю Україну. Отже, бій під Крутами став боєм за майбутнє України.

Джерело: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/derzhsluzhbovcyam/biy-za-maybutnye-informaciyni-materialy-do-dnya-pamyati-geroyiv-krut-2023>

ІРИНА ГУЦУЛЯК,

доцент кафедри історії та культури
української мови філологічного
факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича,
кандидат філологічних наук

ДЕНЬ РІДНОЇ МОВИ – ДЕНЬ, ЩО НАГАДУЄ КОЖНОМУ ПРО ПРАВО РОЗМОВЛЯТИ РІДНОЮ МОВОЮ У СВОЇЙ КРАЇНІ

Міжнародний день рідної мови – день, який відзначають щороку 21 лютого, починаючи з 2000 року. Про «підтримку мовного та культурного різноманіття та багатомовності» було оголошено на XXX сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО, що проходила 26 жовтня – 17 листопада 1999 року в Парижі.

День рідної мови – день, що нагадує кожному про право розмовляти рідною мовою у своїй країні.

Найбільш відповідає сучасному станowi України, на нашу думку, визначення поняття рідної мови, яке сформулювала Наталія Дзюбишина-Мельник: «Рідна мова – це мова культури, в контексті якої виховується дитина (людина). Є рідна культура – є рідна мова. Немає рідної культури – немає рідної мови, але є мова спілкування. Мова спілкування призначена для того, щоб порозумітися у межах практичних потреб. Отже, комунікативна

функція для неї головна. Мова спілкування може набутися статусу рідної тільки за умови, коли її носій стане ще й носієм культури, яку ця мова обслуговує».

Для когось українська є справді рідною, хтось обирає її як мову спілкування, тому що є громадянином України і дотримує її законів, зокрема Закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 16 травня 2019 р. Саме Закон визначає статус української мови як єдиної державної і передбачає «обов'язковість її використання на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а також в інших сферах суспільного життя».

Що означає обов'язок «володіти українською мовою для державного службовця»? Володіти мовою на відповідному рівні (за Класифікацією рівнів володіння державною

мовою). Постійно поглиблювати знання мови, її норм, правил та закономірностей функціонування в різних сферах суспільної діяльності; застосувати набуті мовні знання, формувати комунікативні навички, які забезпечують уміння і здатність виражати будь-який зміст в усній чи письмовій формі в усіх сферах суспільного життя та діяльності державних органів. Дотримувати комунікативних ознак культури мовлення: правильності, точності, логічності, доцільності, чистоти, – створюючи усні та писемні тексти.

Зверніть увагу!

Зараз стає популярним рух за очищення нашої мови від надмірного, невинновданого-

го використання запозичених слів: афіліація – приєднання, належність; блекаут – зне-струмлення, вимкнення; ребрендинг – онов-лення; бустер – підсилювач, бустерна доза – підсилювальна доза, доза підсилення; івент – подія; коуч – наставник, виховник, учи-тель, репетитор, тренер, інструктор; крафт – домашній (про продукти), саморобний, чи-стий, екологічний (про папір); лонгліст – спи-сок, перелік; фактчекінг – перевірка фактів; хаб – осередок, вузол, центр; хайп – галас, крик, шум, інтерес, цікавість, захват, увага (з монографії Фаріон І., Помилуйко-Недашківська Г., Бор-довська А. Англiзми і протианглiзми: 100 історій слів у соціоконтексті. Львів, 2023).

СЕРГІЙ ГАКМАН,
заступник директора Чернівецького регіо-
нального центру підвищення кваліфікації,
кандидат історичних наук, заступник голо-
ви Регіональної ради з питань
етнонаціональної політики
Чернівецької області

21 ЛЮТОГО – МІЖНАРОДНИЙ ДЕНЬ РІДНОЇ МОВИ

Рідна мова для кожної людини є чимось святим. Як кажуть, «ми не знаємо, якою мо-вою говорять янголи, але ми знаємо, якою мо-вою ми їх чуємо – ми їх чуємо рідною мовою». Рідну мову не можна вибирати – вона є тією, з якою ми народилися, це є та мова, якою з нами вперше заговорила наша мати. І безумовно, в суспільстві, яке є розвинутим, в суспільстві з високим рівнем культури люди ставляться з ве-ликою повагою до своєї рідної мови і до рідної мови тих людей, які їх оточують. Це є однією з ознак толерантного суспільства.

Ми живемо в умовах, де рідна мова і державна не завжди співпадає, більше того – не співпадає майже ніде, адже в будь-якій державі є певний відсоток людей, які належать до іншого етносу. І на мій погляд надзвичайно важливо володіти на високому рівні як рідною мовою, так і мо-вою держави, громадянином якої є людина. Володіння рідною мовою формує ідентичність, гідність, і певну, я б сказав, вертикальність. Во-

дночас володіння державною мовою сприяє тому, що людина може реалізовуватися, більш ефективно комунікувати в цьому суспільстві. До речі, люди, які добре володіють рідною мовою, намагаються, як правило, вивчити мову держави на тому ж рівні, тому що в них уже закладений певний стандарт. Це як з ро-ботою: безвідповідальна людина завжди буде відповідальною, і навпаки – людина, яка звик-ла робити свою роботу якісно, все одно буде працювати добре і чесно, навіть якщо змінить професію.

В нашій Чернівецькій області органічно поєднується українська мова, як державна і рідна для багатьох мешканців, з мовою інших етносів, які споконвіку жили на цій землі. Окрім того, буковинці навчилися ставитися до мови і традицій один одного з високим рівнем поваги, намагаючись вивчати мову і культуру своїх сусідів, або просто насолоджуватися нею.

ГАЛИНА БОЙКО,

голова громадської організації
«Чернівецьке обласне товариство
політв'язнів та репресованих»

НАШЕ ЗАВДАННЯ – ПОКАЗУВАТИ ЛЮДЯМ СПРАВЖНЮ ІСТОРІЮ

Репресії були невід'ємною частиною радянського тоталітарного режиму для укріплення своєї влади. Масові арешти, суди без справедливого розгляду, примусові виселення та інші форми переслідувань обмежували особисті свободи та права людини, призводили до руйнування соціальної тканини суспільства, порушували довіру між громадянами, створювали атмосферу ізоляції та страху. Засвідчити про ці злочини, привернути увагу суспільства до подій, пов'язаних з репресіями, та запобігти переписуванню історії взяли за мету товариства політв'язнів та репресованих, які почали створюватися разом з набуттям нашою країною Незалежності

Розкажіть, будь ласка, про історію створення організації.

Друга половина 80-х років ХХ ст. стали для України часом пошуків і випробувань, що призвело до радикальних перетворень. Колишні політв'язні та репресовані не могли залишатися осторонь цих подій та почали гуртуватися в організацію. Перший збір колишніх радянських в'язнів відбувся 3 червня 1989 року в Києві. До столиці тоді приїхали представники з усіх областей та Криму. Від Чернівецької області серед учасників установчих зборів була моя мама, Ірина Франківна Войцехівська та Микита Федорович Сало, колишній політв'язень, родом з Галичини, який через заборону жити у рідному місті мешкав у Чернівцях. Повернувшись додому, вони прийняли рішення створити аналогічну організацію на теренах області.

На той час в Україні і зокрема в Чернівецькій області точних статистичних даних людей, які перенесли репресії, ще не було. За цими людьми не визнавалося ніяких прав на справедливість, а тим паче, вони не мали прав на свободу слова, на пільги чи

компенсації. Їх наче не існувало. Тому за ініціативи колишніх політв'язнів та репресованих. В обласних ЗМІ було розміщено оголошення про заснування організації та 17 лютого 1991 року в Українському народному домі відбулися установчі збори. Офіційно організацію зареєстрували 29 грудня 1993 року.

Зазначу, що була проведена досить велика робота з розбудови структури обласного товариства, в кожному районному центрі Чернівецької області (до адміністративно-територіальної реформи) та в місті Чернівці було створено товариства політв'язнів та репресованих. Якщо Всеукраїнське товариство на момент реєстрації нараховувало близько 50 тисяч членів, то в Чернівецькій області кількість членів організації становила більше 9 тисяч осіб – і це лише ті, які зголосилися, не перелякалися та прийшли. Багато хто з колишніх репресованих намагався взагалі викреслити цю сторінку зі свого життя – забути як страшний сон. В результаті нічого не розповідали своїм дітям про скалічене москалями життя. А даремно: якби підростаюче покоління знало історію свого роду, то й

наше сьогодні було б зовсім іншим. Станом на сьогодні в області діють 7 районних організацій та Чернівецьке міське товариство політв'язнів та репресованих.

На превеликий жаль, час не спинити, колишні політв'язні та репресовані відходять у засвіти, а їхні діти не завжди хочуть перебирати на себе ініціативу своїх батьків. Деякі взагалі кажуть, що їм не треба цього – і це дуже боляче. Але ми працюємо, залучаємо до співпраці дітей та онуків колишніх репресованих і таким чином поповнюємо наші ряди. Особливо добре в цьому плані працює Чернівецьке міське товариство і зараз це найчисельніша організація. Загалом Чернівецьке обласне товариство політв'язнів та репресованих налічує близько 950 осіб.

Які основні завдання визначило для себе товариство?

Метою нашого Товариства є відновлення та поширення правдивої інформації про історію національно-визвольної боротьби в Україні загалом і на Буковині зокрема, відновлення правди про боротьбу ОУН-УПА.

Раніше всі політв'язні і репресовані були «ворогами народу», «бандерівськими сволочами», людьми «другого сорту». І це тавро було не тільки на учасниках визвольних змагань, а й автоматично переходило на дітей, на членів їхніх родин. При вступі у вищі навчальні заклади або при влаштуванні

на престижну роботу КГБ завжди ретельно перевіряло біографію людини. І якщо в родині були «вороги народу», ні про кар'єру, ні про високу оплату праці не могло бути й мови.

Тому найперше завдання – це відкривати архіви, показувати справжню, істинну історію визвольних змагань, історію ОУН-УПА: як вони воювали, як боролися з більшовицькою владою. Просто доносити людям правду, спираючись на архівні документи. На початку 90-х років діставатися до архівів, піднімати справи, протоколи допитів, статистику було дуже важко, але тодішні члени товариства це все робили. Потім вони почали шукати місця, де на Буковині відбувалися бої воїнів УПА з більшовиками, місця розстрілів та могили полеглих патріотів. Москалі коли знищували українців, то намагалися приховати свої злочини, закопували тіла убитих десь в лісі, щоб ніхто про це не знав. Тому, знайшовши такі місця, члени організації робили перезахоронення, встановлювали пам'ятні знаки. За ініціативи обласного товариства пам'ятні знаки «Борцям за волю України» встановлені в багатьох населених пунктах області. І зараз ця робота не припиняється. Наприклад, у 2023 році за ініціативи членкині Чернівецького міського товариства політв'язнів та репресованих пані Люби Лапко були встановлені пам'ятні хрести в селах Шубранець та Зелена Липа.

Фото з особистого архіву Галини Бойко

Важливим напрямком була і залишається пріоритетною просвітницька діяльність. Члени товариства ходили по школах, розповідали про ці події, проводили уроки пам'яті. Не в кожній школі їх приймали, але вони працювали, виступали по радіо, телебаченні. Тоді було легше працювати, адже живими були безпосередні учасники і свідки тих подій, зараз нам це робити складно, тому що люди померли, спогадів після себе залишили дуже мало. Багато з них навіть своїм дітям-онукам не розповідали про те, що пережили.

Зараз ми намагаємося згуртувати навколо себе в товариство дітей наших шановних ветеранів. На жаль, як я уже згадувала, не всі мають в собі те зерно, яке мали їхні батьки, не всі мають бажання переймати і продовжувати їх справу.

Дуже гарно працюють члени Чернівецького міського товариства – дзвонять, запрошують людей на зустрічі, заходи. Трохи складніша ситуація у районах, де ще ніяк не можуть перейти на новий метод роботи, але працюємо і там.

На сьогодні наше завдання – піднімати патріотичний дух, розповідати дітям про їх історію. Адже ні для кого не секрет, що за тридцять років незалежності нашої держави не була сформована національна ідея, не було поставлено на конвеєр патріотичне виховання. Ще від початку: від народження, від дитячого садка потрібно говорити, що ми українці, що ми горда, незалежна нація – як це робиться в інших демократичних країнах. У нас такого не було.

Ми починали роботу зі школами, ліцеями, студентською молоддю. Коли була ще жива пані Оріся Тіляєва, членкиня ОУН, політв'язнена, то ми на її прикладі працювали із 7 ліцеєм, проводили там інформаційні бесіди з дітьми, розповідали, що таке УПА, які були методи визвольної боротьби, про життя політв'язнів в таборах та їхню боротьбу з комуністичною системою в місцях позбавлення волі. Розповідали про повстання

в Норильську, Воркуті, Кенгірі. Учні ліцею ходили до пані Орісі додому, брали інтерв'ю, і мені здається, що їм це відклалося у пам'яті, бо це була унікальна жінка – інтелігентка, справжня буковинка та патріотка.

Ми продовжуємо організовувати у школах такі заходи, бо якщо не будемо знати нашу історію, то у нас не буде майбутнього – особливо зараз, у момент повномасштабного вторгнення, коли ворог той самий, методи катування ті самі, і так само ведеться боротьба.

Найбільше мене болить, що з'явилося дуже багато пристосуванців, фейкових патріотів, які раніше були якими комуністами і казали нам, що «мало вас стріляли», а зараз у вишиванках кричать «Слава Україні». Цих замаскованих, адаптованих псевдопатріотів є дуже багато і, як на мене, вони наносять велику шкоду, живучи за принципом «хто прийшов – таку пісню і будемо співати».

Стикнулися ще з тим, що деякі вчителі плутають політичні репресії і Голодомор. Знову ця фраза – «А яка різниця?». Це не те саме. Це окремі трагічні сторінки нашої історії, які треба окремо висвітлювати і пояснювати дітям, що це не повинно повторюватися. Показувати приклад боротьби, щоб у них це жило в пам'яті, щоб вони не дивилися на закордонну країну і казали, що там краще, а намагалися зробити правову країну тут, на місці, щоб хотілося жити в рідному краї, а не втікати кудись.

Чи фіксується робота організації і чи займається її висвітленням?

Сьогодні, в епоху інформаційних технологій, обмін та розповсюдження інформації є не тільки невід'ємною частиною повсякденного життя, а й необхідною умовою успішної діяльності. Тому ми намагаємося висвітлювати діяльність нашого товариства як в соцмережах, так і в обласних ЗМІ. Створили вайбер-групу «Спадкоємці», в якій спілкуємося між собою, обмінюємося думками, ідеями, інформацією.

Крім того, маємо спільноту у фейсбуці. Члени товариства, зазвичай, розміщують інформацію на своїх сторінках у соцмережах. Членкиня нашої організації пані Леся Ключевська взяла на себе обов'язки журналіста і висвітлює всі наші заходи. На жаль, у нас досі не створена офіційна сторінка організації на фейсбуці та в інших соцмережах, тому що їх ведення вимагає часу, певних технічних навичок та коштів.

Ще якихось 20-30 років назад всі ці речі здавалися фантастикою. Про діяльність товариства друкували різні статті в газетах, журналах, книжках. І намагаючись згрупувати всю цю інформацію, моя мама, Ірина Войцехівська написала книжку «Долі тисячі доріг», в якій описала діяльність товариства від моменту створення до 2013 року. Є багато інформації, яка зберігається просто на цифрових носіях. Крім того, ми намагаємося зробити відеоархів спогадів учасників визвольної боротьби, записуючи їхні свідчення. В цьому нам допомагали режисер Олександр Рябокрис з Києва, Олексій Степановський з Харкова, письменниця Любов Загоровська з Івано-Франківська. Ми їм дуже вдячні за допомогу.

Через повномасштабне вторгнення в області з'явилося багато людей, які були змушені покинути свої домівки. Чи звертаються до вас по допомогу?

Дійсно, дуже багато людей постраждали, і їх насправді теж можна вважати жертвами репресій. На превеликий жаль, ми не маємо відповідної матеріальної бази, щоб надавати їм матеріальну чи фінансову допомогу, але за потреби, коли до нас звертаються, скеровуємо до фондів чи благодійних організацій, які їм можуть допомогти.

У нас зараз йдеться більше про співпрацю, залучення до волонтерської роботи. З членів організації утворилася група активістів, які займаються волонтерською діяльністю. Щоб подарувати частинку тепла нашим захисникам, вони виготовляють окопні свічки. Крім свічок,

волонтери плетуть маскувальні сітки та «кікімори». Запрошуємо до спільної роботи переселенців, у процесі роботи говоримо про історію України, українську культуру, співаємо пісень, намагаємося морально їх підтримати – і це теж має певний позитивний вплив на людей. Багато хто, хоч і жив на території України, ментально був прив'язаний більше до росії – російської мови, музики, новин і т. ін. А ми проводимо таку ненав'язливу українізацію.

Зараз багато організацій співпрацюють з міжнародними фондами для залучення грантових коштів. Чи маєте такий досвід?

Маємо досвід написання проєктів, але зважаючи на те, що наша діяльність не зовсім підпадає під напрямки фінансування цих фондів, ці проєкти не пройшли конкурсного відбору. Зазвичай співпрацюємо з місцевою владою. Вже шість років ми пишемо проєкти, які розглядаються відповідною комісією ОДА. Якщо проєкт затверджений, то він фінансується з обласного бюджету. За допомогою цих проєктів ми маємо змогу проводити різноманітні заходи на теренах області.

Але наша організація отримує допомогу не тільки з обласного бюджету. У 2018 році ми вперше звернулися до Чернівецької міської ради, щоб допомогти членам нашої організації. Прикладом стали Львівська, Тернопільська та Івано-Франківська області, де щомісяця колишнім політв'язням і репресованим виплачували певну суму з місцевого бюджету: у Львові тоді це було по 1000 грн, в Тернополі – по 500 грн. Я написала звернення до депутатів Чернівецької міської ради щодо адресної допомоги репресованим особам місті Чернівці. Нам пішли назустріч і на сесії було прийнято рішення виплачувати людям щомісяця по 200 гривень. На той час це була велика сума. Згодом ця виплата зросла до 400 грн, а зараз люди отримують по 800 грн кожного місяця. На ці гроші можна купити хоча б якісь ліки та продукти. Ми щиро дякуємо владі за таку підтримку. В цьому напрямку працюємо і в районах

області. Так, в січні 2023 року цього року за ініціативи голови Вижицького районного товариства політв'язнів та репресованих пані Ольги Анич відбулася розширена нарада з головами громад, старостами, на який ми підняли це питання. Завдячуючи керівництву Вижицького району, всім репресованим у Вижицькому районі виплачували щомісячно по 300 грн з бюджету ОТГ. Ви не уявляєте, скільки було радості в людей, що про них нарешті згадали, що їх підтримали. І це на 32-му році незалежності...

Чи є ще якісь речі, які хотілося б змінити? Що зараз викликає труднощі в роботі?

Сумно, коли живеш у незалежній демократичній країні, яка не хоче знати і визнавати свою історію. На сьогодні їдемо по селах того ж Вижицького, Путильського районів і бачимо пам'ятники окупантам із зірками на лобі. Коли ми досі шануємо чужинців, а не шануємо своїх героїв – це страшно. Про яке патріотичне виховання йде мова? Мене дуже обурило, коли я звернулася до голів ОТГ Вижицького району, щоб знесли ці пам'ятники, то пролунала відповідь: «Треба у батюшки запитати дозволу». Московський патріархат, який свідомо насаджувався, особливо в Путильському районі, де були найбільші визвольні змагання, настільки промив мізки людям, що із цим дуже важко боротися. А ми знаємо, яку велику роль священники відіграють у формуванні патріотичної свідомості та громадянської позиції. Київський патріархат

туди достукатись не може.

Дивлячись та усвідомлюючи такий стан речей, ми розуміли, що потрібно щось робити. Три роки поспіль ми їздили в Путильський район, проводили заходи, щоб люди дізнавалися, що є така категорія людей як репресовані, що їх треба підтримати, допомогти.

1 жовтня 2023 року за ініціативи нашої організації в Усь-Путилі відкрили першу в області Криївку УПА. Для нас було важливо, щоб у відкритті взяли участь діти, щоб вони на власні очі побачили, як воювали їхні предки, щоб у них це відклалося в пам'яті. Попередньо ми поспілкувалися з директором Усть-Путильської гімназії, ніби все погодили. Через тиждень, коли вже був готовий сценарій, педагог-організатор сказала мені, що діти відмовилися виступати, бо це про УПА і їм заборонили батьки, які перебувають під впливом того самого московського патріархату. Ми попросили знайти інших дітей, адже гімназія велика, учнів багато. Нам пообіцяли це зробити, однак напередодні заходу вчителька написала повідомлення, що виступу не буде, бо всі діти захворіли. І це просто не вкладається в голову: в Путилі, в час повномасштабного вторгнення, забороняти дітям піти на відкриття Криївки УПА? Страшно подумати, але якщо нічого не зміниться, то де гарантія, що коли закінчиться війна, ми цей урок засвоїмо? Дуже велика подяка директорці Розтоцької школи: вони підготувалися, взяли шкільний автобус, привезли дітей.

З підростаючим поколінням безумовно треба працювати, але поряд із цим – треба працювати й з їхніми батьками та вчителями. Ще є дуже багато вчителів, які вивчали радянську історію і на базі тієї історії продовжують виховувати учнів, згадуючи лише загальними фразами, що таке УПА. Потрібно змінювати методи роботи, методи подання матеріалу, розробляти нові. На превеликий жаль, у нас цього не роблять. Так не може бути в наш час. Тому намагаємося долучатися і робити все, що в наших силах.

Я багато раз піднімала питання про московський патріархат. Чому інші області змогли його заборонити, а наша ні? Коли я розмовляю з районними керівниками на цю тему, то вони відповідають, що почекають вказівки «згори» або якогось законодавчого акту, бо «їм тут жити, вони не хочуть конфронтації». Ця очікувальна позиція лякає найбільше. Ми чекаємо вже стільки років. Скільки ще чекати? 30 років маємо державу і, водночас, це не та держава, за яку боролися наші батьки. Моя мама казала, що вона готова їсти сухий хліб і пити холоду воду, щоб тільки була Незалежна, Вільна, Соборна Україна. Величезна подяка нашим воїнам, які зараз захищають країну, віддають за неї свої життя. Якби не вони та ті добровольці, які прийшли до військкоматів 24 лютого 2022 року, хто знає, що було б сьогодні. Шкода, що більшість сидить і очікує. І коли ти починаєш думати, аналізувати, дивитися не «єдиний марафон», а інші незалежні канали інформації, руки опускаються і стає страшно. Тому і намагаємося робити щось тут, на місці. Хай може хтось і скаже, що воюємо з

вітряками, але ми це робимо.

Що планується у перспективі?

У нас немає місця, куди можна прийти і дізнатися про історію визвольних змагань. У сусідніх областях створені відповідні музеї. В Тернополі ми відвідували музей політичних репресій – колишнє приміщення НКВС, де внизу у підвалах були катівня, тюрма. Туди ходить дуже багато людей, особливо учнівська і студентська молодь. Також були з екскурсією у Чорткові – там теж в підвалі гімназії розміщувалася катівня НКВС. Давно виношую думку зробити щось подібне і в Чернівцях. У 40-50-х рр у будівлі Краєзнавчого музею розташовувалося НКВС, і внизу в підвалі був тимчасовий слідчий ізолятор – неофіційна катівня, яку називали «алфавіткою». Однак скільки ми не піднімали архівні дані, не змогли знайти документальне підтвердження цьому: особові справи людей після ізолятора є, а з самого ізолятора – немає, залишилися тільки спогади людей, які там перебували. Саме тут варто зробити музей патріотичного виховання. Поки що ми відкрили тут тільки меморіальну дошку. Розумію, що потрібні значні кошти на ремонт, експонати і все інше, але сподіваюся, що нас підтримає місцева влада, інші громадські організації.

Тож маємо надію, що наші плани зреалізуються, і будемо вишукувати для цього всі можливості.

Вчимо та пам'ятаймо історію нашої країни, бо не знаючи минулого ми будемо схожі на рослину без коріння, яка ніколи не зацвіте і не дасть плодів. Слава Україні!

30 ПРОЕКТІВ МІКРОГРАНТІВ ДЛЯ ПІДТРИМКИ ГРОМАД ТА ВИМУШЕНО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ РЕАЛІЗУЮТЬ У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

*В області стартував проект «Підтримка найбільш вразливих ВПО, які постраждали від воєнних дій, та приймаючих громад через інтегровану SCLR, Чернівецька область, Україна». Про нього розповідає **Надія Макушинська**, координаторка проекту мікрогрантів у Чернівецькій області від ГО AREAC*

Розкажіть, будь ласка, про організацію, її напрямки роботи

Громадська організація «Чернівецька Регіональна Асоціація Соціального Розвитку» (AREAC) заснована у 2008 р. в Чернівцях. Упродовж 2008-2012 років організація реалізувала проекти, що фінансувалися Європейським Союзом через програму транскордонного співробітництва 2007-2012. Зокрема, упродовж 1.09.2009 – 31.08.12 AREAC успішно реалізувала проект «Амбулаторний центр м. Чернівці» і створила амбулаторний центр для людей із соціо-психічними відхиленнями та провела трудову терапію в Чернівецькій обласній психіатричній лікарні.

З 1 січня 2024 року організація розпочала реалізувати проект «Підтримка найбільш вразливих ВПО, які постраждали від воєнних дій, та приймаючих громад через інтегровану SCLR, Чернівецька область, Україна» за адміністративної підтримки HEKS/EPER Румунія та фінансової підтримки Swiss Solidarity та Act Alliance. Програма передбачає підтримку 70 мікрогрантів для розвитку громад Чернівецької області на суму до 210 тис. грн. кожна, а також підтримку громад через проведення відповідних навчань та їх супровід у розробці плану реагування на кризову ситуацію.

Конкурс покликаний підтримати ініціативи внутрішньопереміщених осіб та приймаючої громади у самореалізації у Чернівецькій області. Після 3 успішних раундів sclr у Румунії, де було профінансовано 52 проекти, реалізовані українською громадою, тепер програма поширюється на Україну.

Інноваційність цієї програми sclr (підтримки ініціатив громад) у тому, що вона передбачає передачу повноважень у виборі потреб, на які виділяється підтримка, від організацій до постраждалих громад. Зокрема, на відміну від інших форм гуманітарної підтримки, особи, які пережили кризу, можуть фінансувати свої ідеї щодо вирішення проблем і відповідатимуть за всі етапи проекту: визначення проблеми, написання проекту та реалізацію. Ці громадські ініціативи мають бути спрямовані на підтримку ВПО та приймаючих громад у Чернівецькій області.

Які умови конкурсу, яким проектам надається перевага?

Метою конкурсу є підтримка ініціативних груп (існуючих організацій, асоціацій чи неформальних груп, які бажають подати заявку на створення громадської організації, зареєстрованої в Україні), і планують безпосередньо підтримувати вразливі ВПО та приймаючі громади в Чернівцях, пропонувати ініціативи, що надходять безпосередньо від постраждалих громад, спрямовані на сприяння добробуту громади, розвитку та стійкості, сприяти зміцненню стосунків між ВПО та приймаючими громадами в Чернівецькій області.

За формою це одноразова безповоротна підтримка. Максимальний розмір допомоги, на яку можна претендувати: 210 000 гривень. У першому раунді максимальна кількість підтриманих проектів: 30. Кінцевий термін подання заявки був 10.03.2024

AREAC фінансуватиме проекти, які сприятимуть добробуту громади, посилять соціальну згуртованість між ВПО та

місцевим населенням або підтримають найбільш уразливі верстви населення, які не можуть допомогти собі самі. Все залежить від можливостей, які місцеві групи вважають найбільш доречними для виживання, відновлення та майбутньої стійкості своєї громади.

Проекти можуть охоплювати, але не обмежуватися ними, такі сектори: охорона здоров'я, психосоціальна підтримка, освіта, основні засоби для життя тощо.

Грант може покривати витрати, пов'язані з ініціативами, які сприяють добробуту ВПО та/або приймаючих громад, сприяють розвитку громади та зміцнюють стосунки між мігрантами та місцевими громадами, включаючи, але не обмежуючись:

- Для придбання матеріальних активів та обладнання, необхідних для програм та ініціатив громади, як спочатку зазначено в бюджеті пропозиції (як канцтовари, миючі засоби, матеріали для творчості, спортивне обладнання, електронні пристрої тощо).
- Для облаштування/ремонт приміщень загального користування в колективних центрах (кухні, ванні кімнати, ігрові кімнати для дітей, гуртожитки тощо).

22.03.2024р. були оголошені результати відбору. Конкурсна комісія, яка оцінювала заявки, включала незалежних фахівців з України та Румунії. 25.03.2024р.-08.04.2024р. відбувається підписання договору на отримання мікрогранту. Термін виконання проектів – до 31.07.2024.

Проекти відбиралися за наступними критеріями:

Проект має відповідати інтересам постраждалої громади, а не окремої людини. Залучення членів команди до спільноти, їх спроможність та потенціал для ефективної реалізації запропонованої ініціативи.

Добре продумана та прозора ідея ініціативи та бюджет.

Принаймні 50% цільової групи та/або принаймні 50% ініціаторів мають бути ВПО.

Нагальність потреб, задоволення яких передбачене ініціативою.

Чесність членів команди (збір відгуків і оцінок від деяких представників спільноти, згаданих у заявці кожної групи).

Стійкість запропонованої ініціативи в довгостроковій перспективі (після завершення періоду реалізації цього гранту)

НЕKS/EPER Румунія вже профінансувала 52 ініціативи sclr у 4 містах Румунії – деякі з них були зосереджені на хенд-мейді, спорті, технічному навчанні, позашкільному навчанні, терапевтичній підтримці для мам тощо.

Ці ініціативи можуть надходити від ВПО або самих членів приймаючої громади, які мають законодавчу базу, через яку вони можуть фінансуватися (існуюча неурядова організація чи новостворена громадська організація).

Ми віддаємо пріоритет місцевим ініціативним групам, які активно брали участь у підтримці громад ВПО в Чернівецькій області з початку повномасштабної війни та/або ВПО, переселеним до Чернівецької області, які бажають задовольнити конкретні потреби своєї громади.

Цей тип підтримки являє собою стійке переосмислення досвіду, що виникає внаслідок кризових ситуацій. Таким чином, ці зусилля призводять до відчутних покращень як у фізичних аспектах, таких як підвищення якості життя, так і у використанні індивідуального потенціалу та потенціалу громади, цим самим сприяють виходу громад із кризових ситуацій.

Які потреби, за результатами конкурсу, є зараз найактуальнішими для громад?

У першому раунді відбору організація АРЕАК отримала 64 заявки на мінігранти підтримки громад Чернівецької області. Серед заявників половину склали ініціативні групи громадян, половину – громадські організації. Серед заявок обрано 30 переможців.

Ці заявки-переможці передбачають забезпечення наступних потреб ВПО та приймаючих громад:

- 10 заявок передбачають покращення умов проживання ВПО у прихистках у Чернівцях та області, тобто закупівлю необхідної техніки та обладнання (пральні машинки, душові кабінки, кухонна техніка, роутери і ноутбуки для навчання школярів, швейні машинки, витяжку та ін.), проведення ремонтів у житлових кімнатах та приміщення загального користування в шелтерах, ремонт каналізаційних мереж, закупівлю меблів, облаштування дитячих чи спортивних майданчиків на території прихистку тощо.

- Соціальна пральня у Чернівцях та Кельменцях та соціальне швейне ательє у Кельменцях – це обладнані приміщення, де ВПО та інші вразливі категорії населення мають можливість безкоштовно попросити речі чи отримати швейні послуги.

- Навчально-розважальні заходи для дітей: наметовий табір екологічного спрямування, дитячі кулінарні курси, створення класу безпеки в Хотині (навчання навикам цивільного захисту, першої домедичної допомоги тощо), STEM-освіта для підлітків Чернівців і Сторожинця, курси стоп-моушн анімації, навчання плаванню, спортивні заходи тощо.

- Навчання і культурна інтеграція для дорослих: створення «Дружнього простору» для літніх людей у Сокирянах (комп'ютерні курси, творчі заняття, зустрічі з психологом, юристом тощо). Релоковане з Донеччини до Чернівців кафе проведе навчання базовим навикам кулінарії для дорослих ВПО, яке допоможе їм працевлаштуватися. У Хотині буде коворкінг, обладнаний верстатами для навчання столярній справі.

- Спорт: спортивні майданчики в Хотині і Кельменцях, створення поля для волейболу на піску в Садгорі, організація марафону з нордичної ходьби, інших спортивних заходів.

- Психологічна підтримка: проведення тренінгів на подолання стресу, турботу про себе з метою збереження психічного, фізичного та соціального здоров'я. Заняття з арт-терапії, проведення групових кіносеансів з обговоренням фільмів, ретритів тощо.

Більшість заявників подбали про те, що їхні проекти допомагали налагодженню взаємодії між місцевими жителями та ВПО. Тобто це спільна робота під час толоки з облаштування спортивних чи дитячих майданчиків, спільна участь у тренінгах чи майстер класах тощо.

Загалом у першому раунді, який триватиме до кінця липня, буде реалізовано 30 проектів мікрогрантів, у другому – 40 проектів. Початок прийому заявок на другий раунд розпочнеться орієнтовно з 20 червня.

Фото зі сторінки Чернівецької Регіональної Асоціації Соціального Розвитку у Facebook